

FRANJO STRLE: NOČ NA CERKNIŠKEM JEZERU.

VSEBINA.

A. Aškerc: Hautvillerska legenda	67	Književnost:	
Dr. Ivo Šorli: Lillje	69	Gregorčič Simon: Poezije. — Medved Anton: Za pravdo in srce. — Barle Janko: Popis župa u Donjoj Slavoniji. — Abram Josip: Kobzar. — Marx Karl in Engels Friderik: Komunistični manifest. — Vojanski Svetozar Hurban: Suha grana. — Müller Arnošt: Konec samostalnosti poljské a pokusy o její obnovení.	
Vladimir Levstik: Balada	72	Gledališče in Glasba:	
Adolf Robida: Smrt majke Jugovičev	74	Borštnik Ignacij. — Borštnikova Zofija. — Nigrinova Vela. — Anton Foerster. — Parma Viktor: Nečak. — Koncert pevske zveze moravskih učiteljev. — Spominski večer Simona Gregorčiča.	
Adolf Robida: Mary	76	Umetnost:	
Volodja Kuret: Na VIII. oddelku	83	Magolič Srečko: Jubilejni most čez Ljubljano.	
Milan Pugelj: Vida	86	Naše slike:	
Ante Beg: Po slovanskem jugu	90	Franjo Strle: Noč na cerkniškem jezeru (Umet. pril.) — Zofija Borštnikova. — C. M. Crnčič: Morje. — Iz Prage: Cerkev sv. Nikolaja. — Vela Nigrinova. — Prof. A. Foerster. (Fot.) — Dr. Ivo Šorli. — Adolf Robida.	
Vladimir Levstik: Mladoletje	92		
Listek.	95		

RAZPIS ČASTNIH NAGRAD.

„Matica Slovenska razpisuje:

1. za stoletnico Napoleonove „Ilirije“ in za stoletnico rojstva Stanka Vraza in Ljudevita Gaja iz Jurčič-Tomšičeve ustanove dve častni nagradi po 200 K za najboljša leposlovna spisa o francoski dobi na Slovenskem, oz. o ilirskih časih St. Vraza in Lj. Gaja. Vsak spis obsegaj vsaj štiri tiskane pole. Rokopisi naj se določijo do 1. decembra 1909.

„Matica Slovenska“ razpisuje za leto 1909:

2. iz Costove ustanove častno nagrado 200 K za najboljši leposlovni spis katerekoli vsebine, a v obsegu vsaj štirih tiskanih pol. Rokopisi naj bodo vloženi do 1. maja 1909.

Dr. Fr. Ilešič,
predsednik

Tri častne nagrade za razstavo z geslom „Otrok“ — eno za 100 K in dve po 50 K — razpisuje „Splošno slovensko žensko društvo“ v Ljubljani za tri najboljše ilustracije slovenskih pravljic, oziroma za tri najboljše, otroškemu pojmovanju primerne slike ali risbe, ki jim je zajeta snov iz slovenskih pravljic, bajk ali narodnih pesmi. Glede vposlanih umetnin bo razsojal posebni jury, sestavljen iz slovenskih umetnikov, literatov in pedagogov. Vse sprejete slike in risbe se izlože na razstavi občinstvu na ogled in v nakup. — Slovenski umetniki naj blagovolijo vposlati svoja konkurenčna dela najkasneje do 15. maja brez podpisa ter naj predlože v zaprtem ovitku, na katerem je zapisano geslo, svoje ime in naslov. Isto geslo naj se zapiše tudi na zadnji strani slike.

POPRAVKI.

V spisu: „Po slovanskem jugu“, II. zvez./1908 je nekaj hib:

1. v Uskoplju se cepi železnica v Gruž, ne v Trebinje in ta postaja se imenuje „Hum“; tam se tudi obeduje;

2. Buna leži ob izlivu reke Bune v Neretvo; Jasenica (ne Jesenica) priteka precej višje od Bune;

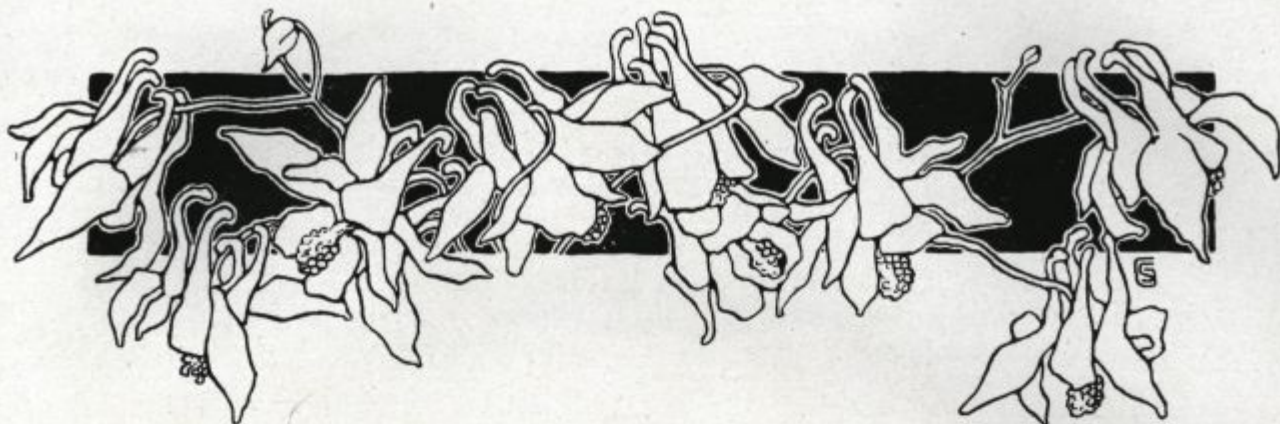
3. pri Blagaju ni izvir „Bosne“ (ta je pri Sarajevu, pod Igmanom), temveč reke „Bune“;

4. napaka je reči: belo in rdečo — „žilavko“; belo vino je „žilavka“, črno pa „blatina“; črno ali „crveno“ vino se nikoli ne imenuje „žilavka“, ker je dotičen grozd bel ter ima jagoda od zunaj vidne žile.

V Ks. Meškovi povesti „Moj prvi učitelj“ (1. zvezek) čitaj: „Pa bi ostal (ne postal) učitelj,“ se je jezila žena (str. 5). . . „Kaj bi bilo iz njega, če bi jaz ne učil!“ (to je pisati črko i) na str. 9. — V H. Levstikovi „Tiha pesem“ (2. zv. str. 40) čitaj v zadnji kitici „ne bog (mesto nekdo), ne ti sama.“

A. AŠKERC:

HAUTVILLERSKA LEGENDA.

(1690.)

Kaj v starem kloštru Hautvillersu
zgodilo se je danes, kaj?
Iz celic plahi vro menih,
po vseh hodnikih dirindaj!

V globoko klet teko očetje
na vrat na nos od vseh stranij.
Kakó gneto se po stopnicah!
Kaj pač tam doli se godi?

Odrpta v klet so težka vrata.
In patri vsujejo se v njo . . .
Tam sredi sodov velikanskih
sedi na stolu — kdo je to?

Dom Perignon sedi zamišljen
in temno gleda pred seboj.
Večerno solnce skozi lino
poslednji žar pošilja svoj.

Sedi dom Perignon, po prsih
mu siva brada se valí;
debelo steklenico v rokah
izpraznjeno menih drži . . .

„Aha, napil se ga je starček,
naš ljubi Perignon, sévé!
In to je tisto čarovništvo,
ki zdaj ga vidite, hehe!“

„Ne sóдите me krivo, bratje!“
dom Perignon se oglasi,
ko bi iz sanj se bil predramil.
Beseda britka ga boli.

„Odkar živim v Šampanji lepi,
odkar sem klošterski kletar,
kaj takega ni pripetilo
zares se meni še nikdar!

„Ker trta žlahtna nam rodila
je preveč sladkega sokú,
natočil nekaj v steklenice
bil letošnjega sem moštú.

„Ko danes tu pokusim vino —
iz steklenice kakor top
zamašek počí mi pred nosom
pa šine pod visoki strop!

„In vino v živih belih penah
iz steklenice vrelo je
in sikalo je kakor kača,
kipelo in šumelo je!

„Hoho! To gledal sem debelo
demonško šalo pred seboj!
Predrznó kapalo je vince
že na častiti habit moj . . . .

„Ni to li vražje čarovništvo?
Ustrašil bil sem se zares!
Sam satan, naših duš sovražnik,
ima tu svoje kremplje vmes!

„Pa ko izpil kipeče vino
sem, ki šumelo je na dan,
zazibal kmalu me peklenšček
v svoj grešni je, opojni san . . .

„Oj, bratje, to so bile sanje!
Hudičkov drobnih sto in sto
je plesalo okoli mene
tako zabavno in lepó!

„In plezali so mi po ramah,
poredno se smejali mi,
z rožički trkali me v trebuh
pa nos so ščegetali mi!

„In zdaj — naj tudi to povem vam? —
v zbor mladih nagih je deklet
se škratov spremenila truma . . .
In jaz med ženskami ujet!

„Oh, bratje, to bil šele ples je,
hehot vesel je bil in smeh!
Za brado vlekli so me sivo . . .
Pa saj povedati je greh!

„Objemala so me dekleta,
poljubovala me celó . . .
Kaj vse sem trpel v teh skušnjavah,
povedati vam je težkó!

„Kar med plesalkami zagledam,
na zadnje še — o, kak pogled! —
nekdanjo ljubico Rozino,
grizeto iz dijaških let! . . .

„„Še veš, kako sva se ljubila
v Parizu lepem svoje dni?“
mi reče dekle pa s kazalcem
mi drobnim svojim zapreti . . .

„In molil sem . . . In sanj sem grešnih
se iznebiti trudil se . . .
O sveti Benedikt, pomagaj! . . .
Prekrižal sem se — zbudil se . . .“

Poslušajo menihi, kar jim
pripoveduje brat kletar,
pa glave majejo učene
češ, to je kaj sumljiva stvar!

Pa reče sam opat: „Ne dvomim,
moj ljubi sin, dom Perignon,
da v klet se vtihotapil našo
zares peklenski je kujon!

„O naš sovražnik, satan zlobni,
to, bratje, čarovnik je zvit!
Gotovo v vsaki steklenici
nepridiprav je črni skrit!

„Vse ven iz steklenic zamaške!
Po vrsti vse odprimo jih!
Hudiča, ki jih je začaral,
nocoj osvobodimo jih!

„Tako preženemo skušnjavca
prekanjenega iz kleti
in pa iz kloštra temeljito!
Kako predlog se moj vam zdi?“

„Smrt satanu, smrt!“ vsi menihi
pobožni kličejo naglas;
najbolj grmi v globoki kleti
očeta Perignona bas . . .

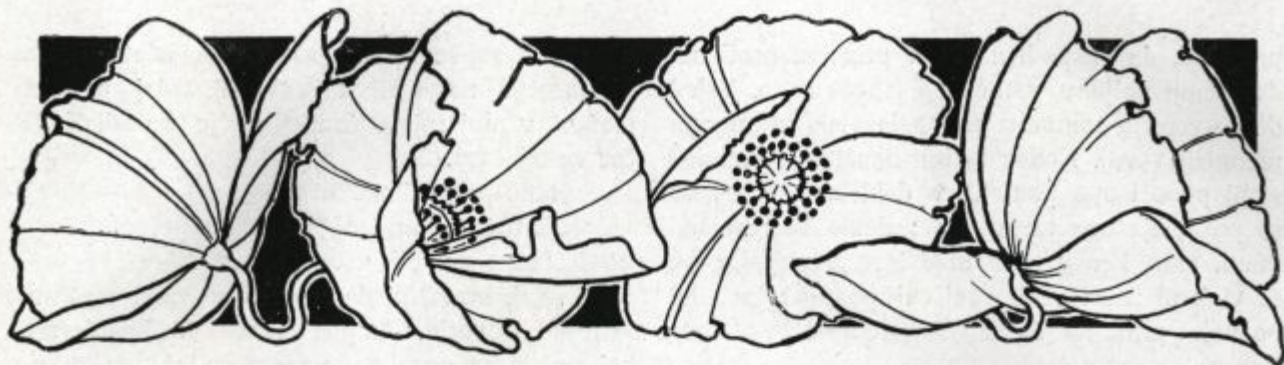
Hej, to letijo v zrak zamaški
iz steklenic: pok, pok, pok, pok!
Z zamaški vred bežati mora
hudobni satan pod obok.

In teklo vince je šumeče,
kipelo je iz steklenic;
menihi pa so pili, pili
do polnoči ga svetlih lic.

Pripomnja. Hautvillers je kraj v pokrajini Champagne, département Marne, na južni strani Reimsa, kjer se prideluje slovito vino. Hautvillerska kronika pripoveduje, da so tamošnji menihi prvi iznašli peneči šampanjec.

Dr. IVO ŠORLI:

LILJE . . .

Ivan Zarič je vrgel elegantno vezano knjigo nevoljno na mizo predsebojin je stresel z glavo.

Rudolf Batič se je nato komaj zganil v svojem naslonjaču in čez obraz mu je šel skoraj pomilovalen nasmeh.

„In zakaj ti ne ugaja?“

„Zakaj mi ne ugaja? Zato ne, ker sem postal čisto bolan sinoči, ko sem prečital. Še zaspati nisem mogel potem.“

Batič se je zasmel.

„Pri moji veri, da se ne spominjam več! Saj devam že pet let stvari, ki mi najbolj ugajajo, v poseben oddelek svoje knjižnice in vem, da sem vzel knjigo sam ven.“

„Saj ne pravim zaradi tega! Vse imenitno, kar hočeš, samo — — —“

„Samo bolan si postal, revež. Kaj smo že tako daleč, Zarič, da bo treba pričeti z milejšo hrano?“

„Pusti neslanosti, Rudolf, ko razumeš, če hočeš.“ Zarič je nmolknil in gledal temno skozi okno, pred katerim je stal nepremično košat, mračen bor.

„Ampak zaradi tega vendar ne boš užaljen, Zarič? Če bi mi rekel kdo drugi, da ga je ranila

nedolžna novelica, bi se ne prerekal ž njim; ali iz tvojih ust zveni to vendar čisto drugače. Magari če je pomočeno vse skupaj v samo kri — —“

„Ne žlobudraj, pravim! Več ko je krvi, bolj je stvar lahko vesela. In če se hočem enkrat na leto nasmejati, grem na vseh svetih dan v ljubljansko gledališče na strahove v „Mlinarju in njegovi hčeri“. Ali tudi kadar je vse zares in ti potrga umetnik vse žilice tvojega srca, ne boš postal otročji, če je moralo biti tako. Ta pa je hudoben in ti gre z ostro pinceto naravnost po eno samo žilico v srce, da ti jo iztrga prav posebej in samo to. In potem ni žalosti; samo zaskeli te in ščemi dalje.“

„Recimo? — Res se ne spominjam; povej primeri!“

„Čakaj!“

Zarič je vzel zopet knjigo v roko in iskal.

„Evo, tu! Spomniš se morda, ker je težko pozabiti. Postaren, grd kramar z dežele sedi sam z lepo gospodično v kupeju. Vrag ga premoti, da se zažene brez vsakega uvoda k njej ter jo poljubi. Punica samega strahu ne ve več, kaj dela in ustavi vlak. Zdaj je škandal očiten in dekletu ne ostane drugega, nego da pove vse doma. Že je vložena tožba, ko preprosi dedec lepega mladega urednika pri listu, na katerega prisega dekletov oče, naj zastavi on svoj vpliv pri gospodični in njenih starših, da bi se poravnali, predno pride do obsodbe. Žurnalist se res odpelje s svojim prijateljem tja. Že sprejem jima pokaže, da njuna pot ne bo zaman. Ostati morata seveda pri večerji, in da si prikrajšajo čas dotlej, gredo po parku na izprehod, prijatelj z očetom, urednik sam z dekletom. Tako poizkusi izvršiti svojo misijo lahko najprej pri njej. In res je dosegel, kar je hotel; vrhutega se je še

prepričal, da gospodična ni v principu proti nedolžnemu poljubu, samo če je človek za to. Vsled dolge večerje zamudita prijatelja vlak in morata prenočiti v vili. Konec bi bil banalen; žurnalist stopi ponoči „po pomoti“ v dekletovo sobo, ko se pripravlja ona ravno spat; dekle se resnično brani, toda ker v sobi ni železniškega signala, se vlak ni ustavil. Ali zdaj čuj poanto; pet let pozneje pride ta žurnalist posetit nekega poslanca.

„O, dobrodošli!“ vzklikne poslanec, ko sliši njegovo ime. „In sicer dvojno dobrodošli: ne samo kot žurnalist, ampak še posebej takorekoč že kot star znanec. Moja žena mi je namreč pripovedovala toliko lepega o vas in kako ste se nekoč viteško zavzeli zanjo, ko jo je bilo razžalilo neko teslo. Julija, pojdi sem, ljubega prijatelja smo dobili.“

Pa pride Julija, in žurnalist vidi, da ni nihče drugi, nego nekdanja njegova znanica iz vile.

S tem konča historija; a človek sliši, kako se gospod pisatelj zadovoljno zaheheta, predno se pokloni in gre.

In to, vidiš, to je šele pravzaprav prava poanta. Ali me razumeš sedaj? Ali čutiš, koliko brutalnosti je v tem koncu, koliko resnične nečistosti in grdobe?“

Batič je pomislil in potem prikimal.

„Pravzaprav da! Menda smo filistri — —“

„Nič nismo filistri! Ampak čut imamo za harmonijo, za to, da ne sme sikniti en sam strupen ton iz ubranega valovenja in se zapičiti naravnost v naše srce, ki ni pričakovalo strupa. In v tem slučaju imamo še posebej čut za čistost, ki ga ne razume zelot, a je še bolj tuj razuzdancu. Čitaj to stvar še enkrat; morda boš potem bolje umel, kaj mislim — — — Pravzaprav pa čutim to še sam le zato, ker sem doživel, da umem zdaj, koliko otožne, tihe, intimne tragike je v teh stvareh. Zato me zgrabi vedno naravnost sveta jeza, če najdem človeka in celo umetnika, ki napravi frivolen dovtip, mesto da bi vsaj spoštljivo umaknil svoje roke.“

„To je vse jako lepo, ampak jaz ne vem več prav natanko, o čem govoriš, prijatelj“, se je nasmehnil Batič.

„O čem bom govoril! O slučajih vendar, ko vzame človek dekle in misli, da je čisto, pa jo je kdo že prej imel. Ali ti si cinik, ti se boš tudi le smejal!“ se je razjezil Zarič naenkrat in brez vzroka.

Batič se je samo zasmejal in čakal potem mirno, kaj bo.

„Ali se še spominjaš tistega izleta, Batič, ki smo ga napravili vsi skupaj, zdaj pet let menda, v moj rojstni kraj?“ se je oglasil Zarič čez nekaj časa.

Batič je prikimal.

„Lep svet, kaj ne?“

„Hm — — —“

„Kaj, hm! No, da, seveda z vami meščani je težko govoriti. Ampak človek, ki ima le nekaj smisla za poezijo, se mora zaljubiti v te zelene planjave, razprostrte visoko tam gori vse tja čez v daljavo nad vsem drugim svetom, da se ti zdi, kakor bi gledal s klobuka dol, ko prideš na rob planote in vzreš spodaj posejane te večje in manjše kupe hiš, cerkvá in tovarnen in drugih takih nečimurnosti. In potem: kaj veste vi, ki niste nikjer doma, kaj je rojstna vasica in kaj so domače trate okrog nje . . . O, človeka zgrabi še vedno včasih, da bi vstal in odšel brez pozdrava, kakor sem odhajal takrat jaz!“

Zarič je naslonil glavo nazaj in je gledal dolgo časa v strop nad seboj. Potem se je zaničljivo nasmehnil in je mirno nadaljeval:

„Tisto leto, ko sem bil potem doživel tam gori to, kar ti mislim zdaj povedati, sem bil res potreben počitka in upal sem, da se pozdravim najbolje doma. Če bom hotel, stopim včasih k župniku; z učiteljem sva si bila nekoč pa še celo sošolca. Drugače bom sam.“

No, komaj pridem domov, izvem, da učitelj že tri mesece polega in da so mu poslali zadnje tedne neko gospodično iz mesta na pomoč.

Saj veš, da imam ženske rad in kljub vsem dobrim sklepom sem postal takoj radoveden, kakšna je . . .

Videl sem jo še isto popoldne. Naj ti jo popišem le tako, kakor je že Homer svojo Heleno! Ko sva stala zvečer z našim starim hlapcem Jurijem pred hlevom in je bila šla ona mimo, tedaj je zapičil Jurij vile globoko v gnoj; in predno bi mislil, je rekel: „To je rožica, gospod, rožica! Take še na sliki nisem videl.“

Čuj, ali nisi opazil tudi ti, da najdeš v kakem prav zakotnem kraju redkokdaj res lepo učiteljico? Bolj nego je s ceste v stran, slabše blago v tem pogledu razpostavijo.“

Batič se je zasmejal, ker je vedel, da bo Zarič iskal tudi v tem globljih vzrokov.

„Ej, seveda z lepo punico se ima vse drugače ozire.“

„Ne toliko“, je zmajal Zarič. „Oziroma: to bi se pravilo sumničiti merodajne kroge in včasih celo kompetentke same. Bodimo bolj teoretični; jaz mislim, da je to zato tako, ker ima lepa

ženska vedno več samozavesti, nego grda. In lepota zahteva potem vedno svoj prostor na solnčni strani in sugerira tako vsemu svetu, da ji gre res najlepše mesto in da kaj drugega še mogoče ni. Grša tekmovalka sama se skromno ogne; tem bolj, ker je vajena vse življenje le zapostavljanja. In često so manj lepe ženske tudi bolj inteligentne in se ne tresejo pred samoto tako, kakor se one.“

Batič se je zasmel še bolj veselo.

„Iz tega sledi, da vendar nisi pričakoval bogvekake krasotice v svojem ljubem, krasnem Smrečju?“

„Kdo pa pravi to? Smrečje je lep, a samotni kraj, to sem že rekel. Ali njej dela vso čast, da je znala ceniti lepoto teh planjav, da ni tarnala, kakor bi tarnala, ne samo kaka druga, ampak celo kak drug.“

„Bila je skratka čudovita ženska!“ je vzkliknil čez nekaj časa, ko se je bil zamišljeno zazrl predse. „Tega vi zopet ne umejete, vi meščani, kaj se to pravi: krasna ženska zunaj na deželi. Kaj veš ti, kaj je luč, če stopaš mimo razsvetljenih izložb pod žarnicami, ki se vrste druga za drugo daleč dol po ulici! Pojdi pa ponoči ven v žalostno puščo in hodi uro za uro; tu boš videl, kako ti bo, ko zabrli slednjič v daljavi pred teboj blede lučka! Ali pa če hodiš že pol dneva po žalostnih, izsušenih krajih in zažari izza plota zanemarjenega vrta naenkrat velika rdeča roža pred teboj. Če pravimo, da širi lepa ženska bajen čar okrog sebe, ti moram reči, da pride pojem te besede tukaj tako malo do popolne veljave, kakor lepa ženska sama. Preveč jih je, kakor luči po ulici in zato se mora narediti okrog vsake samo mal kolobar sija, ki je že vtesnjen od sosednjega kolobarja. Tam zunaj pa se širi žar od iste lepe glave na vse strani v vse daljave, kakor zora. Zato te objame in te odreže od vsega drugega.“

In potem še tak glas, kakor ga je imela ona! Zopet isto: zapoje od nekoč zvonko in veselo, in kolobarji se širijo, širijo, tako, da si vržen ves v te kroge sladkih zvokov in sladkih odsevov in sladkih vonjav — vsega skupaj . . .

Kakor lepa vila je plavala čez te zelene trate, stopila zdaj tu zdaj tam izza grmičevja. Bila je seveda še čisto meščanka v hoji, v kretanjah, v govorjenju in v noši. A zdelo se mi je, da bi sploh ne mogla nikdar izgubiti svoje prirojene elegance, tudi če bi bila deset let tu gori. Saj so se zgladila še ta raskava pota, polna narodnega kmečkega kamnja pod njenimi nožicami

v finih čeveljčkih, da je stopala čez nje, kakor bi hodila po asfaltu.

Strepetal sem, kadar sem jo ugledal in sem se pogrezal vedno globlje v oblast njene lepote. In pomisli: pri tem mi ni prišla niti enkrat misel, da bi jo vzel . . . Morda bi prišla enkrat pozneje, ali prišlo bi bilo naravno in pozelel bi bil samo, da jo odpeljem po praznih formalnostih le kot ljubico v legitimno zatišje svetega zakona. Da se ob njej ni mogel prikristi niti dih kake proze do mene, to sem cenil še najvišje na njej.

Hm, seveda je mogoče, da so bili vzroki drugačni. Je namreč zanimivo to, kakor te hitijo nekatere ženske opozarjati, da so že zaročene, komaj, da si jim povedal svoje ime in s kakim resnim obrazom to store, in kako druge skrivajo, dokler morajo. Princip je po mojem mnenju tu sti, kakor če vtakne mlad mož v kupeju poročni prstan v žep. Nič hudega; ampak človeka ni tako nespodobno gledati, ako strmi potem z željnimi očmi ven na planjave, švigajoče mimo njega in gre na to s šegetajčimi očmi čez svoje lepe sopotnice.“

Batič, že poročen, se je smejal.

„Sicer pa ne morem reči, da je bila kometna,“ je nadaljeval Zarič. „Kaj more lepo, ki peče bitje, če draži ves svet okrog sebe?“

Ali dasi sem se hotel prepričati, predno sem rekel, sem dejal slednjič vendar: To je res pošteno in nedolžno dekle! Kak objemček, poljub, božanje žametnega lička in okrogle bradice, — in potem železen plot.

Ti! Nekoč sem bil pri neki pridigi, ko je misijonar svaril in svaril nedolžna dekleta. In med drugim je rekel tudi tole: „Pri vseh bitjih je skrbela narava za to, da se šibkejša lahko ubrani na kak način močnejšega, ko ga napade: temu je dala zobe, drugemu ostre kremplje, pticam peruti, zajcu, srni hitre noge. Samo ve, krščanska dekleta, imate svojo pamet, da si ohranite svoj deviški venec.“

Če vzamemo na debelo, je vse to morda res tako. Ali količkaj fina ženska ima vendar še drugo orožje. Če bi bil poljub sam že vse, z vsemi posledicami namreč, — koliko meniš, da bi imeli poštenih žensk, kakor pravimo? Saj je poljub tudi greh; saj jih tudi svarijo pred njim; saj se mora dekle, ki ga zasačijo pri objemanju, tudi skriti pred ljudmi; ali vendar — koliko jih je pri dvajsetih letih, ki še niso poljubile? Če bi bile lahko, seveda. To hočem reči namreč: da mora ženska vendar začutiti, predno se izgubi, koliko brutalnega, živalskega se pogreza od vseh

strani nad njo in če res hoče in če je res še čista njena duša, mora strepetati in ubežati pred tem. Seveda samo še ta hip, samo še ta rezek, bel klic iz temin, potem kakor hoče . . .“

Batič je zmajal z glavo.

„Jaz pa mislim, da je to že prepozno. Prej je bi čas. Tudi med poljubom in poljubom je razlika.“

„Glej ga! Saj nisem hotel biti tako natančen“, se je nasmehnil Zarič. „Hotel sem reči, da se vsaka lahko še obvaruje, če ji je do tega in da so vse tiste „omotice“ le bolj na videz. Ali kaj hočeš, — včasih je že tako . . . Sama sva bila tam gori, oba mlada in oba sva bila ugajala drug drugemu . . . In jaz znam biti tako nežen; ti bi še verjel ne.“

„O, o, o! Zakaj pa ne?“

„Hvala! No, kaj bi se delal, — tak sem bil, kakoršen mora biti človek ob takih prilikah.“

Meni se zdi, Batič, da je z nami boljšimi moškimi na svetu nekako tako: Najprej je človek nekaj let osel; potem pride doba, ko spozna to in vzklika: „o kak osel sem bil takrat!“ in izkuša popraviti, kar je bil zamudil; in nato pride šele čas, ko spozna, da je bilo tisto oslovstvo vendarle še najboljše na vsem, kakor pravi nekako Heine.

Jaz pa sem bil takrat šele v srednji dobi; tako veš vse, če ti povem še, da se mi je po-

srečilo zadnji večer, ko sem prišel po slovo, preprositi svojo lepo prijateljico, da mi je dolgem obotavljanju dovolila prvikrat stopiti v njeno sobo.

Ali ko sem proti jutru odhajal, me je skoraj suvala skozi duri. In pri tem je ihtela in se stresala, da bi se bil najrajši razjokal še sam.

Ustavil sem se še enkrat in jo hotel tolažit, ali bilo je zaman.

„Pojdi, pojdi! Saj ni treba nobene besede več. Pusti; saj nisem huda na te. Sama sem kriva . . . Le eno te prosim: odpelji se, predno moram v šolo — — samo to mi stori . . . O, in če pomislim, da sem zaročena!“ je kriknila naenkrat in s čisto drugim glasom.

„Zaročena?“ sem obstal.

„In zakaj mi nisi tega prej povedala?“ sem dostavil, bedak, ali dobil nisem nobenega odgovora več.

Počakal sem na oknu svoje sobe in ko se je izdaniilo, sem se odpeljal. Šola je stala nema ob cesti. Njeno okno je bilo zaprto. Še to sem videl, da sem bil stopil sinoči na zeljno glavo pod njim in jo bil odlomil.

Vso pot mi je bilo trpko pri srcu. Ali slednjič se človek smeje samemu sebi; če sem se spomnil pozneje, sem si rekel samo, da je bilo lepo . . .

(Dalje prih.)

VLADIMIR LEVSTIK:

BALADA.

Marko kraj vode široke
pere si krvave roke,
oj!

Kaj si delal, kod si blodil,
da si se s krvjo obrodil,
oj?

„V drugi vasi, nad gorico,
poiskal sem golobico,
oj . . .“

Z golobičem je kramljala,
meni ni besede dala,
oj . . .“

Mrak se mi je v duši storil,
golobico sem umoril,
oj!“

Marko, ti desnica moja,
kaj so blede lica tvoja,
oj?

To ni kri od golobice,
to je kri iz prs device,
oj . . .“

ZOFIJA BORŠTNIKOVA.

ADOLF ROBIDA :

SMRT MAJKE JUGOVIČEV

„ — nema hljeba,
a sve od pustog' nam junaštva!“

Slovanska zgodovina je pisana s krvjo, in čitamo jo s solzami. Nesloga, izdajstvo, spletkarstvo in deloma tudi kruta usoda je vsakdanji kruh Slovanov. Nadarjeni in junaški, bi imeli Slovani lahko boljšo usodo, kakor ona ljudstva, ki smo jim od nekdaj rob. Toda sebi smo največji sovražniki. Beraški junaki — sužnji! Tudi „Smrt majke Jugoviča“,^{*} apoteoza jugoslovanske slave in hrabrosti, je pisana s solzami domovinske ljubezni. Seveda bo mogel le rojen Srb docela vmisliti se v to delo. Kakor so slovenske narodne pesmi „naša kri od naše krvi“, tako je ta dramska pesem odmev čuvstev srbskega srca, izliv srbske duše.

„Smrt majke Jugoviča“ je moderno delo. Modern, senzitiven in nervozen akord zveni iz vsakega stavka tega epohalnega umotvora. Zato razumemo bolje ljudi, ki so živeli pred šeststo leti, in le težko bi se vmislili nazaj v dobo, ko sta živela hladna pamet in strog razum. Vojnovič je napisal dramo tako, kakor bi jo doživel narod srbski danes.

Ni prava drama to delo; lahko bi mu pa dejali lirsko-dramatski ep. Vse tri vrste pesništva so namreč združene na teh 116 straneh, a prevladuje lirika. Ta lirika pa ni oblečena v običajni jugoslovanski bombast in v besedno evfonijo modernega simbolizma, iščočega le godbe brez idej, ampak je jedrovita, iskreno čuvstvena. Kot Wagnerjeve opere so ti verzi; vedno se njihov metrum prilaga vsakokratni duševni dispoziciji; vsak nov motiv ima svoje stope in vsak stavek je lep ne le po svoji vsebini, ampak tudi po formi, ki kaže že na zunanje, da je čut nov in neenak prejšnjemu. Ti verzi so tako mehki in melodijski, tako blagodoneči in globoko občuteni, da jih doseza le še srbska narodna pesem.

Vse delo ima tri „pjevanja“: I. Snahe, II. Avet III. Kosovo.

V prvem delu pričakujejo sinahe v tihem in boleznem trepetu novic z bojnega polja. Vse je prenasičeno s težkim in duhomornim prič-

kovanjem. Glasniki prineso novic s Kosovega in pijo iz kozarca, čegar vsebino karakterizuje najmlajša sinaha, Angjelina, simbolično:

Kaplje ove
suze su i radost srpsk'jeh majka!

A glasniki jih pomire, češ da so se Srbi borili kot junaki in da so storili svojo dolžnost. Vsaka sinaha hoče čuti, da je bil njen mož najhrabrejši. A sive majke Jugovičev ne zadovoljuje vest, da so bili njeni sinovi vzor hrabrosti; žalostna je, ker ne ve izida bitke, ker ne pozna usode domovine. Posameznik ji ni nič, a vse je domovina. Angjelina, najmlajša sinaha, pa ne nosi v srcu samo bolesti zaradi te negotovosti, tesno ji je in trgoma se ji izvije iz srca strah zaradi moža Damjana.

Jako lep kontrast k temu lirskemu mestu je prizor, ko se prično sinahe prepirati, katera izmed njih je iz boljše hiše. Ženska narava zaživi naenkrat v sinahah, in hipoma pozabijo na vse skrbi ter žive le sedanjosti. Nervozna razburjenost strahu in dvoma eksplodira v olajšajoč prepir. Tako onečaščajo velikost trenutka. Kar začujejo z minareta glas, ki moli Alaha. Stara majka, ki so ji žalost in solze življenja razorale lice, kliče nesložnim sinaham, da Turek odgovarja njihovim kletvam.

Vesel'te se, gavranice,
eto grakće pjesma Vaša
na lješini gnjilog roda! . . .

Le Angjelina in majka ostaneta na pozorišču. Strah pred prihodnjim trenutkom, strašna negotovost sedanje ure in tema bodočnosti jima stiskata trpeče srce. Mrak je zakraljeval, baklja gori, nič se ne gane; Angjelina se nasloni majki v naročje. V trganih stavkih riše pisatelj plašno bolest nemirnega pričakovanja in mučnega strahu. Angjelina išče tolažbe, a niti majka nima za sinaho druge utehe, kakor besedo: „Moli, moli!“ Grobna tišina je spremljevalka te slike . . .

Drugi del je nadaljevanje prvega; dramatično je brezdvomno najboljši. Angjelina spi na skali, kjer se je ločila od majke, poleg nje ugasla baklja. In tedaj slišimo pogovore zvezd in vetra,

* Ivo Vojnovič: Smrt majke Jugoviča. Dramska pjesma u tri pjevanja. Cjena K 1'50. Tisak i naklada Dioničke tiskarne u Zagrebu. 1907. 116 strani. 8°.

vsa narava čuti in živi. Brezdvomno je ta prizor izredno lep, saj še ni kmalu kak pisatelj opisal toli živo temne, s solzami prepojene in s krvjo prenasličene noči. Polna lirskega zanosa je torej ta vsa scena. Dasi organsko spada v delo, so vendarle dialogi mrtvih stvari dramsko težko izvršljivi in nerazumljivi, osobito ker niso ogrnjeni v plašč sanjske ali pravljicne licence. Malo, recimo, preveč moderni so pač taki monologi v realistni drami z zgodovinskim ozadjem:

„Mi smo zvezde,
mi smo iskre,
mi smo suze, —
slutnje, —
duše! . . .

Take personifikacije so dovoljene v „Faustu“, „Hanice pot v nebesa“ in v pravljicah. A tu!? Zvezde se utrnejo na zemljo in pokrijejo Angjelino z blede mesečino govoreč:

— Spavaj, sanjaj
zadnji sanak! — (str. 47.)

Veter se pomeša med svetle zvezde, in vse sočuvstvuje s trepetom obupajočih.

Dva glasnika prideta; in ostane le neznanec. Angjelina prižge bakljo in spozna v tujcu svojega ljubljenega Damjana. Vsi so postali žrtve turških mečev, le on je ostal živ! Angjelina ga prosi, naj ne pove majki, da je izgubila vse ostale svoje sinove. Ko pride majka, pripoveduje Damjan, da so zmagali Turki šele tretji dan; preje je bila zmaga na srbski strani:

— „Za Krst častni!“ — u sve glave vapi
srpska vojska netom probujena.
— „Alah sveti Cara nam Murata!“ —
viču Turci kano gladni vuci!
Zemlja grmi, nebo se pokrilo,
svuda bljesak koplja zažarena,
svuda vrisak ranjenih junaka.
A kad krvca polje natopila,
da i sunce u krvi zagrezlo,
tađ pogibe Srpski Car Lazare
i njegova sva izginu vojska!

Tu se pokaže Srbska — Špartanka; tu doseže drama svoj višek. Ljubezen soproge in čast domovine sta konflikt drame. Rodna mati — starka Jugovička — ceni više čast domovine, ko življenje sinovo. Ta idealizem starke, ki — za beča sebe — žrtvuje zadnjo oporo bedni domovini, je herojski in veletragičen.

Angjelina izkuša taščo pregovoriti in soproga obdržati, kajti nji je mlada sreča ljubezni večje cene, kakor domovina. Zato roti majko:

Sjeci, — bodi, raskini me, — ubij!
al' ja ne dam pa ni Višnjem Bogu
ljubav našu krilatu i mladu!

A junaška majka ne pozna usmiljenja sama s sabo; z molčecim pogledom je pregovorila sina, da vpraša svojo ženo, ali ga ljubi samo sebično. Ker pa Damjan ve, da gre v smrt, zabode Angjelino.

Damjan odide torej s smrtjo v srcu v boj, da žrtvuje še zadnjo kapljo krvi svoji domovini. Predno pa je odšel, je pozval majko, naj pride za njim na Kosovo, da ji izroči krstaš. In majka mu je to obljubila.

Ljubezen do domovine, ljubezen do matere in ljubezen do žene so trojni konflikt, ki je krasno razpleten, umetniško izpeljan in lakonično izražen v vzkliku poslavljaljočega se Damjana:

Krstaš vijem tri put za znamenje:
— Tebi Bože, da me ne ostaviš!
— Tebi rode, da mi ne pogineš!
— Tebi ljubo, da me ne proklinješ!

Angjelina:

Proklet bio —
ko mi t' ugrabio!

Majka:

Blažen bio —
ko za čast umro!

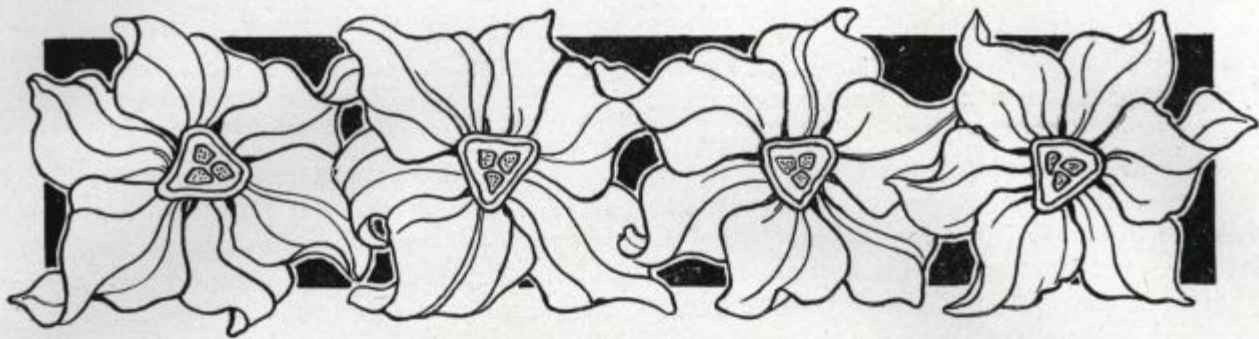
Ta velika majka je značaj idealne slovanske mučenice, ki pozna le visok in svet cilj, a nikdar sebe. Krasna, vzvišena je ta majka, a tudi grozna v svoji veličini! — Damjan je junak, ki voli slavno smrt; mehki poljubi ženske ga ne zavedejo do nečastnega dejanja. Veličasten je ta Srb, idealen, a zgodovina Jugoslovanov je poznala tudi take. — Angjelina pa je realna ženska, tip navadnega človeka, ki misli hladno in edino pametno. Ona edina ve, da se en kamenček v pesku nič ne pozna, in da je konkretna ljubav dražja kot abstraktna.

Šele ko je majka sama, se ji probudi v prsih srce in spozna nečloveško žrtev, ki jo je zahtevala od Damjana in Angjeline. Kakor ranjena zver divja po dvorišču, spomin na ljubljene sinove ji oživi v duši, in nad truplom Angjeline se ji iztrga bedni klic:

Imala je samo jedan život,
a dala ga kô jabuku dragom!
A ja?! . . . .

(Konec prih.)

ADOLF ROBIDA:

MARY.

DRAMA HISTERIČNE ŽENE.

(Vse pravice (prevajanja, uprizoritve, itd.) si pridržuje pisatelj: Adolf Robida, Ljubljana).

Vrt na jugu. Kakteje, lovor in trta. Na levi odra vila z balkonom, na drugi strani in desni polovici ozadja morje s skalnatim obrežjem; k morju vodijo stopnice. Noč brez lune v mlaju. Na desni kamenita klop, okrog drevje. Na levi pročelje vile s stopnicami. Ves čas se čuje iz daljave godba na lok.

Mary: 24 letna blondinka; nelepa, histerična ženska, ki živi le trenutku in čuvstvu.

Artur Kotnik: uradnik 28 let, bolehen, abnormalen zaljubljenec.

Konrad Slemenšek: cinik, mizogin, trd, a dober človek.

Dr. Viktor Krč: 27 leten gentleman, ki govori pri ženskah o morali, da jih s tem pridobi zase.

Čas sedanjost. Letovišče na morskem obali.

Mary (pride razburjena hitro iz hiše, sede na klop. Vstane in prisluškuje, nastavi roko na uho in jo stisne k srcu, sede na klop, potem hodi nemirna semtertja.)

Dr. Krč (pride, Mary mu hiti naproti. Dolg poljub. Glavo mu nasloni na prsi, mu sname nanosnik in ga poljublja na oči.)

Dr. Krč: Torej vendar enkrat!

Mary: Nikar nič ne govori! — (Pavza; objem pri bregu v ozadju). Vidiš, nocoj ni lune, zvezde so bolj blede, kot drugače, vse je tiho, še morje je mirno in skrivnostno molči.

Dr. Krč: In veš, zakaj?

Mary: Ker si danes prvič moj. — (Pavza.) — Previdno sva bila, nihče niti ne slutiti. Artur se je odpeljal dopoldne v Slenkov, in se povrne šele čez dva dni. Tu sva nemotena. (Objem).

Dr. Krč: Komaj par besedi sva izpregovorila vsak dan in vendar sva vedela, da se ljubiva. Mary, povej, kaj si našla na meni, da si mi sama

povedala, da me ljubiš? Res me moraš zelo ljubiti, da varaš moža, ki te ljubi.

Mary: O njem mi ne govori! — On me ljubi drugače kot ti, tvoja pa je moja duša.

Dr. Krč: Včeraj sem te pričevalo zaman, dasi si me pozvala na sestanek; mislil sem, da tudi danes ne prideš.

Mary: Sinoči sem te dobro videla, ko si prišel. A v istem trenutku, ko sem te zagledala, nisem marala več tvoje ljubezni; pa tudi Artur je bil doma.

Dr. Krč: Ne govori mi o možu, ko vem, da je vsaka tvoja beseda laž; — njega sploh nikdar nisi ljubila.

Mary: Tega ne razumeš!

Dr. Krč: A jaz laž sovražim.

Mary: Če sovražiš laž, moraš sovražiti tudi mene.

Dr. Krč: Tudi tebe?

Mary: Laž je zame pogoj življenja in zrak, ki ga diham.

Dr. Krč: Zakaj govoriš tako? Laž je strašna! Vem, da si zelo zapletena v mreže laži, a tvoja dolžnost je, da te lažnive zanjke pretrgaš, in da živiš resnici.

Mary: Odkritosrčnost bi mi bila smrt.

Dr. Krč: Ne, ne: potem šele boš živela. Sedaj bodi odkritosrčna in ravnaj kakor je prav! S pogumno roko razderi ta grad laži! Povej mu, da ga ne ljubiš! Živi svobodno in brez spon, kakor je edino spodobno za tvojo veliko dušo, potem boš srečna, — v resnici brez laži.

Mary: Nikar se ne trudi! Pot mojega življenja je na zunaj končana in ne vodi nikamor

dalje. Jaz bi bila slaba mati, a sem dobra gospodinja in udana soproga. — (Dr. Krč se smeje.) — Ne smej se!

Dr. Krč: Poguma ti ne poznaš in strah te je pred delom, s katerim bi se sama preživljala. Poglej, če me sedaj še tako ljubiš, vendar ne moreš reči: tvoja sem.

Mary: Dokler bo resnica tvoja posest, ne morem biti tvoja.

Dr. Krč: Ne razumem te.

Mary: Poznaš me in veš, — saj sem te poznala še kot dekle, da ne priznavam v življenju ničesar drugega kot užitek in čut. Neki modrijan pravi: Živim le tedaj, kadar mislim; jaz pa sem mnenja, da živim le tedaj, kadar čutim. Nesrečen je bil trenotek, ki me je narodil, a ker sem tu, se moram svetu prilagoditi. Tega ne vpraša nihče, ali sem srečna ali pa nesrečna.

Dr. Krč: Pa zakaj imaš na svet ozire? Ravnaj tako, kakor čutiš, in pusti naj bo svet okrogel!

Mary: Če bi mogla ravnati tako, kakor bi hotela, potem bi lahko danes izpila možu srčno kri, a jutri bi se ne zavedala več, da sem kdaj poljubljala njegove ustne.

Dr. Krč: Strašna si!

Mary: Moja duša je vsa prepletena z kalužnicami strašnih laži. Marsikdo se je že pogreznil v ta močvirje, ki ga je vabilo, in umrl bi žalostne smrti, če bi se ga moja usmiljena roka ne bila usmilila in ga rešila. Ti imaš pač moč, kakor nihče drugi več, da si se preboril skozi te prepletene mreže moje duše. A ti ne maraš laži, ker si nočeš pomazati svitile obleke resnice. — Zato ne smeš moje duše ljubiti.

Dr. Krč: Če pa hočem priti do zaklada tvoje duše?!

Mary: Potem te ne sme strašiti moja umazanost! — Celo sam se moraš zaplesti v laž in obdati moraš svoje srce z oklopom neresnice. Potem šele moreš k meni. Drugače te zagleda svet. — (Prihaja vedno bolj v ekstazo.) Kajti žarko solnce vsakdanjosti zamori in uniči tajne sile naših čustev. In v tej vsakdanjosti moramo pač živeti; prah življenja se zajeda v živo; in ljudje se zagrinjajo v rane, ki najbolj bole. Družba pa željno čaka trenotka, ko zakrvavi duša, da potem kot pes sreba našo kri.

Dr. Krč: (se posmehne).

Mary: In smeh škodoželjnosti vrže naše mrtvo srce na gnojišče, naša telesa brez duš pa sprejme zopet v družbo. — (Kakor zamaknjena.) — Tako postanemo brez duše, brez srca, brez misli, brez čustva pridni, pošteni in porabni udje

človeške družbe. Take nas pač hoče imeti svet! Pred to sramoto dušne smrti nas reši le hinavščina in laž. — (Strastno, z zaprtimi očmi.) Le laž je zid, ki nam reši življenje, le laž nas ne ranja. Laž je naš oklep in pogoj življenja za nas. V družbi moraš lagati, če ne ti ni obstanka v nji; v lažeh se moraš skrivati in te krinke ne smeš nikdar niti za trenotek odložiti, če hočeš, da boš zmagovalec v boju življenja. Laž, laž in vedno le laž! Kdor pa ne more lagati, pogine. (Pavza.)

Dr. Krč: Razumem te, Mary! Enaka si morju, ki skriva svoje bisere pred grabežljivostjo tega sveta in jih hrani v svojih „lažnivih“ globinah. Da, ti si morje, tako silno morje in tako nevarno, da beži pred tabo prestrašen vsakdo, — takoj nato se zopet upokojiš, ponižna si in zaljubiš ljudi, ki vesljajo po tvojem vodovju. Mary, daj, da se poglobim v to morje! Nisem več sovražnik „laži“; tudi jaz hočem le pod to krinko živeti! Razumem, da je svet komedija. — (Se nasloni k njej.) — Brez mej hočem lagati in zopet lagati brez nehanja, samo da bom smel ljubiti tvojo dušo. Tvojo „laž“ bom spoštoval, svojo gojil. Hočem, da sem kakor začarana in močna skala na morskem dnu.

Mary: Če pa pride kdaj čas, ko si želiš zopet nazaj na obrežje, ko se hočeš povrniti k resnici nazaj — in ko zahrepeniš po miru?!

Dr. Krč: Potem se v nem zopet k resnici in miru.

Mary: Tega ne boš mogel storiti več! Morje bo rodilo tisoč viharjev, in valovi bodo pljuskali čez skalo in se zajedali vanjo globlje in globlje. Izpili ti bodo mozeg, morje in skala postaneta eno bitje.

Dr. Krč: Zgodi se tako! Toda, Mary, eno mi obljubi: med nama ni laži, zase sva si odkrito-srčna — in ljubiva resnico!

Mary: Da, da, nama se ni potreba skrivati za okop laži. Le velika, resnična in nikomur znana ljubav naj živi v najinih srcih. (Ga poljubi.)

Dr. Krč: Menda čujem korake; — (pavza) bolje je, da sva na varnem. Za svet naj naju odeva neprodiren pajčolan!

Mary: Pojdiva tja k skali! Tam bova sama. — Res, nekdo prihaja. (Odideta.)

2.

Artur Kotnik in Konrad Stlemenšek prideta po kratki pavzi od desne. (Še za odrom):

Artur: Kdo bi si mislil, da te najdem tako nepričakovano!

Stlemenšek: Ni prav, da nisi šel, kamor si se namenil. Nikakor ne maram kratiti tvojega itak že kratkega dopusta. (Godba.)

Artur: O tem ne govori! Vesel sem, (prideta na oder) da te lahko sprejemem pod svojo streho. Glej, tu notri je moje gnezdo!

Sllemenšek: Kaj poreče tvoja soproga, ker tako pozno vlomim v hišo?

Artur: Opravičuje se le človek, ki ima slabo vest. (Prime za kljuko, vrata so zaprta) Kam je odšla? (Misli) Morda jo je zadržala prijateljica?

Sllemenšek: Najbrže te ni pričakovala.

Artur: Potrpi par trenutkov! Sediva ta čas. — Ali slišiš godbo? — Gotovo je pri Strahovih! — Tam so vsak večer koncerti. Prav prijetna družba. Junak v tem salonu je dr. Krč, izredno aparten človek, ljubljeneec vseh. (Pavza) — Ej, prijatelj, lepo je imeti ženo, posebno če je dobra in duhovita kot Mary. — Kaj pa je s tabo? — Ali mi nočeš nikdar slediti?

Sllemenšek: Še vedno je čas zato in, da sem ti odkrit: kdor je bil kdaj pičen, se kačam izogiblje!

Artur: Slabe izkušnje, kali?! — Nekdaj mi je Mary pripovedala, da sodiš vse ženske samo po eni. Poglej, jaz sem srečen!

Sllemenšek: Res, videti je. Dve leti si poročen in živiš še vedno brez oblaka.

Artur: No, brez oblakov postane nebo dolgočasno. Saj poznaš Mary; male difference so neizogibne. Tako pride včasih tudi med nama do malih nastopov, ampak drugače . . .

Sllemenšek: Ko si bil ž njo še zaročen, si ji marsikaj in dostikrat odpuščal.

Artur: Sedaj mi tega ni treba več. Ljubi le mene in vem, da mi je zvesta.

Sllemenšek: (ironično) No, torej! Jaz ti le čestitam!

Artur: Ej, svoj čas si bil slab prorok. (Pavza) Sicer sem pa že večkrat premišljal, kakšno je razmerje mej nama. Pa še preje poznam njo, kot sebe. Zame je Mary vse, popolnoma vse; brez nje mi ni življenja. Če bi nje ne imel več, bi tudi jaz ne hotel sam živeti; ustrelil bi se. Toda Mary je z mano tako dobra! — Ne morem se meriti z njeno izobrazbo, in morda je prav to tisto, kar me veže še silneje nanjo. Filozofirava nikdar ne. — Mary ve, da je prva ženska, ki sem jo poljubil in da sem postal srečen le ž njo in ob nji. Ta moja čistost jo je privezala name, zakaj vedela je, da jo ljubim brezmejno.

Sllemenšek: In ako bi moral še kdaj odpuščati?

Artur: Bi odpustil njej, a sebi ne! (Pavza).

Sllemenšek: Otrok ti je umrl

Artur: Takrat sem jokal in velika žalost je bila v meni. — Mary pa ni nikdar ljubila otrok.

Sllemenšek: Ljubezen je boj, in najljutejša sovražnika na svetu sta si mož in žena.

Artur: Le počakaj, da se ujameš tudi ti enkrat v sladke zanke! Potem morda porečeš, da je ljubezen raj, v katerem celo rane le osrečujejo.

Sllemenšek: (Se nasmeje) Zaljubljenec! Čuj, mislim, da slišim korake.

Artur: (vstane in gre gledat) Nič ni. Noč te je premotila; pojdiva k Strahovim, tam jo najbrže najdeva!

Sllemenšek: Dobro, pojdiva! (Odhaja).

Artur: Mlada Strahova gospa daje čajeve večere in koncerte. (Za odrom) In tja sva z ženo večkrat povabljeni.

Sllemenšek: Moja toaleta nocoj sicer ni za posete, a . . .

3.

(Nekaj trenutkov je pozorišče prazno. Lahen piš veje. Zabliška se, galeb prileti, kresnice letajo, lahko grmenje. Iz daljave se čuje muren. Blisk. — Nebo se pordeči, odsev bližnjega ognja. Med prizorom požar pojenja, čuje se iz daljave plat zvona in rog ognjegascev. Morje polahkem pljuska. Dr. Krč in Mary prideta.)

Dr. Krč: Gori in bliža se vihar.

Mary: Ne bo nič hudega. Ali glej, kako krasno je to nebo! Kakor škrlat je ves nebes! (Čuje se rog in plat zvona. Fri Strahovih se igra Lohengrin „pima pesem“) Čuješ? (Mrmra melodijo; iz daljave se sliši voz.)

Dr. Krč: Tesno ti je pri srcu, Mary.

Mary: Ne, samo žalostna sem.

Dr. Krč: Zakaj, Mary? Dokler te bom ljubil jaz, ne smeš biti nesrečna. A ljubil te bom večno.

Mary: Tvoja sem! Viktor! (Se privije tesno nanj.)

Dr. Krč: Jaz sém skala in ti si morje. Dno skale čuti valovanje morja.

Mary: Čutim, čutim, razburkana je moja duša. Tako, kakor sedaj, nisem čutila še nikdar. Povej, dragec: kolika mora biti ljubezen, da more zopet oživeti moje uničeno življenje in mojo mrtvo dušo? Izkrvavljeno srce zopet živi, nič spominov ni v meni; — ničesar ne mislim, samo čutim tvojo veliko ljubezen in vem, da moja ljubezen ni manjša. Tako nepopisno sem srečna! Poglej to krvavo nebo! (Pavza).

Mary: Ali ne čutiš? (Ga poljublja strastno) Viktor, moji valovi te zadušé! (Pritisne svojo glavo na njegove prsi, dolg in vroč poljub, potem se nasloni nazaj in ga gleda.)

Dr. Krč: (jo objame) Ljubica, ali hočeš; — ti kipeče morje, da praznujeva svojo srečo?!

Mary: (vzdihne) Viktor!

Dr. Krč: Mary, ali hočeš!

Mary: (seže v žep in mu da kjuč, šepeta) Hočem!

Dr. Krč: (jo poljublja in jo bolj nese kakor pelje v vilo na levi, kjer izgineta. Takoj nato prideta Artur in Slemenšek.)

4.

Artur: Saj ne gori pri nas! A kako sem se bal! Pa ravno tako se je videlo, kakor bi gorela naša hiša. (Žar pojema.)

Slemenšek: Saj sem ti pravil, da ni. Na oni strani je požar.

Artur: (Prideta do vrat, ki so zaklenjena) Še vedno je ni doma!

Slemenšek: Čas nama ne uide, le počakajva.

Artur: (nervozen) Kje neki hodi, kje vendar je?

(Godba igra: Rigoletto: „La dona e mobi le“.)

Slemenšek: Prijatelj, ti postajaš ljubosumen?

Artur: Ali je morda porabila mojo odsotnost? (Bega semtertja.)

Slemenšek: In ti očitaš meni, da gledam prečrno! (Ga prime za roko.)

Artur: Včasih trenotek odloči za vse življenje; ena sekunda pomeni smrt!

Slemenšek: Po nepotrebnem se razburjaš.

Artur: Tega sam ne veruješ! Ali, Konrad, Konrad —!

Slemenšek: Vso pot od Strahovih si bil miren in le plat zvona te je razburjal, sedaj pa naenkrat —!

Artur: Ko sem zagledal hišo, kjer so pretekale zame ure njene ljubezni, me je nekaj hotelo zadaviti. To sivo zidovje, ta noč, to plamenje, poslušaj, kako pljuska morje! Tako nemiren sem! (Se ga oprime) Konrad, če bi me varala, če bi me izdala, če bi me oblatila!? Ali čuješ godbo? „Ženska le vara nas“ — — — Kaj, če bi bila resnica?! —

Slemenšek: Umiri se vendar! Ženska pota so sicer zveržena kot konjska žima, a še gordijski voz se je presekalo in tudi tu prideš do konca in verjel boš, da podnevi ni temno.

Artur: Glej, (okno v vili se za hip razsvetli) glej! — Kaj je bilo to? Ali si videl?! Ona je torej doma in nekdo je pri njej? (Teče k vratom) Mary, Mary, ali slišiš, odpri! (Zasliši se tožna melodija, ki jo poje moški glas)

Morje, morje,	je čakala
ti globoko,	polnoči.
ti široko,	Skala morje
ti nemirno,	je ljubila
in ti širno,	in ne bo ga
moje morje!	zapustila
Sredi morja	večne dni.
trda skala	

(Oba strmita in gledata okamenela.)

Slemenšek: Kdo je to?

Artur: To je glas dr. Krča! Zadnjič sem ga slišal pri Strahovih, ko je pel itso pesem. Pravil je, da so njegove besede in njegova kompozicija. On je torej pri Mary! On! On! (Bije po vratih) Mary! Mary!

Slemenšek: Kaj hočeš storiti? Če vlomiš in razsajaš, zveš morda, da sem jaz pri vsem svojem pesimizmu še vedno prevelik optimist. A ljudje se ti bodo smejali in otroci se ti bodo rogali.

Artur: (kot blazen hrope) Mary, Mary!?

Slemenšek: Morda ti požene zapeljivec še krogljivo v glavo. Umiri se in potem se pomeniva nadalje!

Artur: Še enkrat jo hočem videti, samo še enkrat! Mary! Mary!

Slemenšek: Rekla ti bo, da je ne razumeš. Veš, od nekdaj mislim, da so oni ljudje, ki so apartni in posebno globoki, kot praviš ti, le zato taki, da jih „svet ne razume“, in da ga zato lažje goljufajo. Vse njihove besede so fraze, in če govore vedno le o svojih čustvih, store to, da prikrivajo grehe, ki bi se jih njihov razum sramoval

Artur: Ti si strašen in brez srca.

Slemenšek: Veruj mi, da čutim s tabo. A solnce ne vžide pred jutrom. Čemu se bojiš resnice? Ne zahtevaj od mene, da te še jaz goljufam. Pojdi z mano, najbolje je, kar moreš storiti. Ženi si rekel, da se vrneš čez tri dni, (trdo, skoro ukazujoče) in takrat se vrneš, — in jaz pridem s tabo. Tačas se umiriš in preboliš rano, ki ti zdaj krvavi.

Artur: Tega ne prebolim. (Iz daljave se čuje ploskanje.)

Slemenšek: Srce ni še nikomur počilo zaradi nesrečne ljubezni. Umira jih dosti, umre pa nihče. (Godba ponavlja: „Ženska le vara nas...“)

Artur: Kaj naj storim s seboj?

Slemenšek: O tem se pogovoriva.

Artur: Tu pod oknom se ji ustrelim. Naj hodim kot njen slabi duh za njo.

Slemenšek: Otrok! Fantast! S tem oprostiš njo spon, samega sebe pa obsodiš na smrt. Pojdi, greva; ob morju je hladno, in dobro ti bo del ta večerni mir! (Ga vede s seboj.)

Artur: (zamišljeno) Kako je pel, kako je pel! Poln strasti in ognja je bil njegov glas! „Morje je globoko“; da, morje je globoko! (Slemenšek ga s silo odvede.) *Pavza.*

5.

Mary: (pridirja iz hiše, se nasloni na klop in si zakrije obraz v roke.)

Dr. Krč: (pride za njo, poklekne pred njo in jo objame.) *Mary!*

Mary: (Vstane in ga sune od sebe.) Proč, proč! Jaz te sovražim!

Dr. Krč: (omahne) Kaj je to, Mary! Kaj naj to pomenja?

Mary: Pojdi, pojdi, — sedaj se mi gabiš!

Dr. Krč: Mary, ljubica --!?

Mary: Kje je sedaj prejšnja blažena opojnost? — Fej!

Dr. Krč: Molči, Mary, molči, nikar teh tožb!

Mary: Strahopetnež! Jaz moram umreti, kajti teh muk ne morem prenašati nič več.

Dr. Krč: Platonska bolezen je najbolestnejši duševni pojav.

Mary: Le Artur bi smel obuditi mojo dušo v življenje. Toda on tega ne more in ne zna. In vendar, in vendar —!

Dr. Krč: Mene sovražiš, Arturja pa...

Mary: Gnusiš se mi in črtim te, zakaj vedeti bi moral, da se mi bo odslej studilo lastno telo! — Pojdite, zapustite me, ne maram vas več videti! Pojdite, kaj čakate, — ne maram vas videti!

Dr. Krč: Mary, Mary! Ali blazniš?

Mary: Pojdite! Če ste prišli, ko sem vas klicala, pojdite, ko vas podim! Sedaj šele vem, kaj sem storila. (Ga pahne od sebe.) Nikdar se nisva poznala in tujca sva odslej. Zapustite me, pojdite!

Dr. Krč: Mary, kako naj razumem vse to?

Mary: (eksaltirano) Pojdite!

Dr. Krč: Udam se vam, dasi vas ne razumem.

Mary: (besneč) Pojdite! Ne vrnite se nikdar več!

Dr. Krč: (Obotavlja se odide) Z Bogom!

6.

Mary: (obsedi kot mrtva, pobere si iz glave glavnik in vlasnice ter razpusti lase, da ji padajo po tilniku. S konci las se igra, potem si popravi kodre nazaj, se nasloni ob skalo in gleda na morje. Zabliska se. Obraz se ji razsvetli. Morje pljuska. Gre proti hiši po stopnicah in hoče vstopiti, prime za kljuko, a se premisli, gre proti klopici, utrga spotom vejico z drevja in se igra z njo.) Nihče me ne razume. (Vzame robec, se nasloni na desno roko, blisk, potem zagrebe roko v lase in se zavije vanje, tiho ihtenje. V bližini se čutijo v pesku koraki.) In vendar ni greha v meni.

7.

Slemenšek: (pripelje Arturja, ki ima krvav robec na glavi, napol nezavestnega.) Milostljiva, Artur se je ponesrečil in je padel po skalah v morje. Skočil sem za njim in rešil sem ga.

Artur: (bolešno.) Pojdi v hišo! Takoj na levi v veži je voda, prinesi mi kozarec!

Mary: (stoji molče kot soha).

8.

Artur: Mary, vedno si bila velikodušna in plemenita. Še sedaj, v tem trenutku bodi velikodušna in odločna! Ne pusti me samega! Če tvoja duša ne more živeti poleg mene, potem uniči še to telo! Večna bo moja sreča in nikdar ne bo umrla. Slemenšek mi je rešil življenje. — Zakaj ni dal, da bi umrl? Zakaj ni pogorela moja hiša? (Godba igra: „Smej se, bajazo!“ iz „Glumačev“.) — Mary, rotim te in zadnjič v življenju te prosim, daj mi mojo največjo srečo, naj umrem in tvoja roka naj bo moja morilka!

Mary: Artur, umiri se, vse ti povem!

Artur: Niti besedice ne, izpovedi ne maram! To bi bilo ponižanje zate in zame. — Če bi mi povedala svoj greh, bi te moral ubiti, ubiti! — (Pavza.)

Mary: Artur! —

Artur: (Pavza.) Mary, ali mi izpolniš malo prošnjo? Ni veliko, kar te prosim. —

Mary: (molči.)

Artur: Sezi mi v žep, v desni žep! Tu najdeš revolver. (Mary stori to) Ali hočeš, ljubica?

Mary: (molči.)

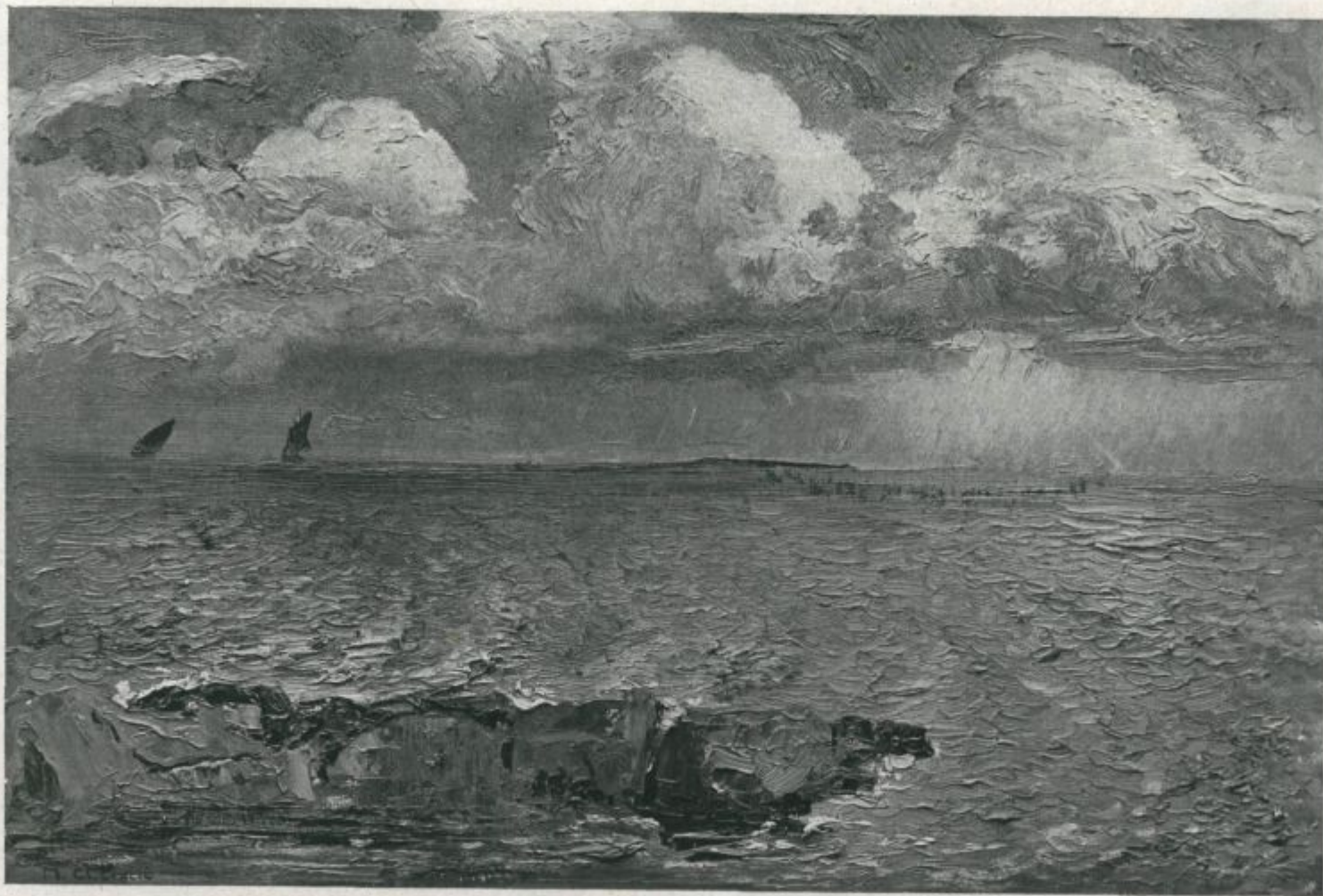
Artur: Mary, kako si ljubka, kako si sladka! Tvoje roke me bodo božale do zadnjega diha, več si nikdar nisem želel. Sproži! (Se nasloni nanjo.) Mary, daj, prosim te! (Se stisne z zadnjimi močmi, ki jih ima, ob njo in jo gleda z žarečim očesom in z blaženim izrazom.)

Mary: (se je ves čas igrala z orožjem, pogleda sedaj Arturja in se vsa strese. Njen pogled se sreča z njegovim. Trdno prime revolver, se skloni nad Arturja in ga poljubi v dolgem objemu. Med poljubom zatisne Artur oči, Mary nameri revolver na svoje lastno sence in ko ga še poljublja, sproži. Mary pade mrtva na Arturja.)

(Zastor.)

C. M. CRNČIĆ: MORJE.

NA VIII. ODDELKU.

(Dalje.)

Nekoliko dni pozneje, ravno po kosilu, je vstopil z zdravnikom visok, bled človek v sobo. Lepo, skoraj gizdavo je bil oblečen; male sive oči so motno, plašno gledale, hitele so od kota do kota, od tablice do obraza, od obraza do tablice. Visoki človek se je smehljaj, pogledal v strop, nato je stopil k bolnemu častniku in se je priklonil.

„Doktor sem juris!“ je dejal resno in se vnovič priklonil, „kakor vas, so poslali tudi mene na oddelek živih mrtvecev!“

Nekateri so se zasmejali ob teh besedah, nekatere pa je obšla čudna groza.

Tudi zdravniku je dejal, ko ga je odvedel v osmi oddelek: „Kaj, v osmi oddelek me pošiljate, na oddelek smrti? Nočem umreti še, nočem, da me živega pokopljete. Jaz sem doktor juris!“

Mirno je odšel k svoji postelji, na kateri je umrl pred par dnevi zasebnik Petrov.

„Tu diši po smrti!“ je dejal in si vihal brke. Nato se je vsedel na stolico, slekel si je suknjo in počel pregledovati rano.

Fran ga je poznal že davno. Nezmerno in razkošno življenje mu je vzelo zdravje in razum. Včasih je govoril pametno, včasih pa je blebetal neprestano same neumnosti.

Prvi se je zbudil zjutraj. Dvignil se je na postelji in govoril cele ure. „He, saj sem vendar doktor juris! Jaz poznam zakone, ne bojim se nikogar, ni ministra, jaz, ki imam vse zakone v mezincu.“ Pri tem je stisnil pest in migal z mezincem; a ni bil cel mezinec, kajti pred letom so mu ga odrezali zaradi iste bolezni, da mu je ostal le mal košček, s katerim je migal.

Večkrat je ponoči mrmral tiho, molil, proklinjal, včasih je kričal in vpil na pomoč. A če je kdo ponoči stokal in ga motil v njegovem govorjenju, tedaj se je dvignil na postelji in zarenčal: „Tiho, jaz sem doktor juris!“

Včasih je govoril s Franom in govoril je pametno.

„Tu so nas predali smrti, to čutim. Slaba postrežba je. Glej postrežnice in zdravnike! Kako delajo, kako nas gledajo, kakor da bi hoteli dejati: ‚Ali še nisi šel? Pripravi se, kmalu te

bode konec.‘ Glej postrežnice, te zdrave, rdečelične osebe, kako nas zaničujejo in mislijo: ‚Čemu bi vam še stregle, čuvale nad vami, ko ste zapisani smrti!‘ Da, zapisani smo smrti, to sem čutil koj, ko sem vstopil. Vsaka tablica na steni je že v naprej pripravljen nagrobni kamen. Videl sem na steni imena umrlih. Ko bi nas deli v drugo sobo, porazdelili nas med bolnike, ki njih bolezen ni nevarna, morda ne bi mislili toliko na smrt in morda ne bi umrli. Upali bi, zapali in ozdravili. A tu mora vsak umreti. Če pogledaš ponoči ob mesečini po sobi, se ti zdi, da si v velikem grobu med samimi mrtveci.“

Zamislil se je za hip, nato je odšel k svoji postelji, vlegel se je na hrbet, strmel v strop in nekaj šepetal. Vedno je govoril o smrti, včasih je pokleknil na postelji in molil pred svojo tablico. Navadno so se mu smejali in se delali norca iz njega. Včasih pa, ko mu je to posmehovanje že presedalo, se je dvignil na postelji in zarohnel srdito: „Tiho! Jaz sem doktor juris!“

Nekega dne si je prinesel, ves poten, nekaj desk z dvorišča v sobo: položil jih je na posteljo in dejal resno: „Doktor sem, doktor juris, in vendar moram nositi sam deske. Škandal!“

Ko je dospel zdravnik v sobo in ga vprašal, čemu rabi te deske, je odgovoril resno: „Iztesati si moram rakev, kajti nocoj je stala smrt ob moji postelji. Ne verjamete? Jaz sem doktor juris!“ . . .

Nekega dne je vstal zgodaj zjutraj in stopil k Franovi postelji.

„Hej, čuješ Fran, nekaj čudnega se mi je pripetilo. Nocoj sem videl smrt, razločno sem jo videl, ko je vstala iz kota in se ustavila pri treh posteljah. Lahko mi verjameš. Tam, v ženski sobi, v levem kotu se je dvignila in stopila k oni —“

„K Irmi?“ je šepetal Fran, „ne doktor, to ni mogoče!“

Jurist se je vdaril z roko po prsih: „Veruj, lahko veruješ. Dvigala je odejo in se priklanjala nad posteljo.“

„Ni mogoče“, je šepetal Fran, „saj ona gotovo okreva!“

„Da, ob nji je stala in čudno zaplesala. Prijemala je Irmo za roko in jo dvigala iz postelje!“

„Ni mogoče, ni mogoče!“

„Veruj mi, lahko mi verjameš! Nato je stopila k onemu z brado — k onemu — kako se že imenuje —?“

„K Miroviču?“

„Dà, dà, k Miroviču in je obrnila njegovo tablico! Le poglej, obrnjena je in črke se smejejo!“

„Uh!“ je zastokal Fran in okoli srca ga je zazeblo.

„Od njega je nato stopila k oni postelji v kotu, kjer je ostala mnogo časa. Nato se je daniło.“

Franu je bilo čudno pri srcu. Blazni jurist govori istino. Tablica je bila obrnjena in ko se je zbudil Ivan Mirovič, je zaklel, bil s pestjo po tablici in jo obrnil. Slabo mu je bilo danes zelo, in vedel ni, kaj govori.

Fran je stopil k Irmi.

„Kako ti je danes, Irma?“

„Ne vem. Slabo mi je in oko me zelo skeli. Ah, boli me! Bojim se, da me bodo zopet operirali in mi dali stekleno oko.“

„Ne, nič ni huđega; malo ti je oko rdeče, a to kmalu mine.“

„Misliš? Oh, da bi že prišel!“

Sedla je na posteljo in mrmrala nekaj zase. Franu se je zdelo, da se ji blede. Ko je gledal, kako je sedela sključena, mršavih rok, upognjene glave, ga je zbolelo srce. Lica so ji upadla in senci sta ji bili modrikasti. Okolu nosa je bila otekla.

„Smrt je stala ob njeni postelji!“ je zašepetal: Fran, in v srcu se mu je smilila Irma. Ljubil jo je vsaki dan bolj, ker sta imela enako usodo.

„Prišel bode! Mora priti!“ je šepetala Irma, „saj mi je obljubil. Odvedel me bode od tod, kjer kraljuje smrt!“

Fran se je stresel. Prvikrat, odkar je tu, je omenila smrt.

„Čuti smrt,“ je mislil in jo pogledal pomilovalno.

„Veš, Fran, lepo hišo ima. Kako okusno urejeno stanovanje ima, kako elegantno ekipažo, kako lepe konje! Saj je bogat, baron je! Nekdaj sem bila pri njem, vso noč sem bila pri njem vesela, srečna sva bila! In kako izvrsten šampanjec ima! Pride, vem, da pride, ker me je ljubil.“

„Gotovo pride, če ti je obljubil!“ je potrdil Fran in se spominjal juristovih besed.

„Ti ne veš, kako je lep. Črne oči ima, črne lase. Sanjala sem nocoj, da je prišel k

meni, da me je prijel za roko in je zaplesal z menoj!“

Fran se je stresel in težko mu je bilo pri srcu.

„Silil me je plesati, sklanjal se je nad posteljo!“

„Smrt čuti, smrt je bila blizu!“ je drhtel Fran. Tudi on se doslej ni bal smrti, ker je upal. A sedaj je videl: kadar se bliža smrt, jo občuti vsakdo, misli nanjo in se je boji. Neznosno mu je postajalo v sobi, počelo je tudi njega dušiti.

„Saj veš, najboljša plesalka sem bila. Najlepše sem plesala čardaš, fandango, kankan, kake-walke, a najbolj mu je ugajal ples s pajčolanom. Ta-ta-ta!“ je začela peti in kriliti z rokami.

„Smrt!“ si je mislil Fran, kajti videl je, da se ji meša.

Odprl je okno, kajti v sobi je bil zrak težak, ki je padal zadušno kakor svinec na prsi.

Dušilo ga je v grlu, noge so mu bile težke, v glavi mu je šumelo.

„Konec se bliža, nji, meni, nam vsem!“ je šepetal in si pokrtil obraz z rokama . . .

Med tem je stopil jurist k Miroviču.

„Ivo Mirovič, umrl boš!“ mu je dejal tiho,

„Ti tudi, doktor!“

„Seveda, a ti umreš že nocoj, kajti smrt je stala ob tvoji postelji.“

„Lažeš, doktor; ti si norec!“

„Ne, ne, videl sem jo natanko.“

„Ah, molči mi o tem! Kakšne neumnosti čenčaš!“

„Videl sem jo, tako mi Boga! Stopila je semkaj k tebi, in obrnila je tablico. Takole — glej!“

Mirovič je prebledel, legel na postelj in se pokrtil preko glave z odejo.

Bal se je smrti, bal se je tablice. Z rokama si je zaprl oči, da ne bi ničesar videl in da ne bi ničesar slišal, je vtaknil glavo pod blazino. Tako je ležal do večera, stokajoč in zdihujoč.

Fran je stopil k juristu in prosil ga je, naj ničesar ne omenja Irmi. Jurist je pomežiknil in obljubil . . .

Skoraj vsi so ležali vse popoldne. Bolniki so vedeli, da bo operirana žena v blagoslovljenem stanu in da so aparati že pripravljeni zanjo. Bali so se pred to žensko, ki rodi že tri dni in umira. Pri tem je jokala, tulila, prosila, molila in proklinjala svoje rojstvo, svoje dete, svojega moža. Vedeli so bolniki to in bali so se je. Zaradi tega so ležali vsi; nekateri so se odeli preko glav in pokrili obraz z rokami, drugi so ležali na trebuhu in so zagrebli lice v blazino.

Po kosilu so se odprla vrata sobe in težki koraki so stopali po sobi. Bolnico so nesli v operacijsko sobo.

Fran je čul, kako je stopilo nekaj k njegovi postelji in dvignilo lahko odejo.

„Čuješ, Fran, prav sem imel in resnico sem govoril. Ko so jo nesli skozi sobo, se je oprijela treh postelj: Mirovičeve, Irmine in one tam v kotu; oprijela se je in stokala. Si slišal?“

„Da!“

„Oprijela se je prav onih postelj, ob katerih je stala sinoči smrt. Umrla bode ta bolnica in smrt nam je prinesla seboj.“

Jurist se je oddaljil in je zlezal v svojo posteljo. V sobi je bilo tiho. V operacijski sobi se je čulo pritajeno govorjenje, ropotanje orodij; čulo se je jecanje, jokanje, stokanje.

Polagoma se je začelo temniti, na obzorju se je dvigala luna. Senca visokih dreves, ki so stala v dvorišču, je trepetala in se gibala na zidu v sobi in podobna je bila veliki fantastični postavi. Iz daljave je dospelo hripavo petje pijanca, od ulice je zadonel vesel, prešeren smeh.

Fran je ležal na hrbtu in strmел v strop, doktor juris je šepetal sam s seboj, Mirovič je spal, stokal in smrčal. A to ni bilo smrčanje, to je bilo pretrgano hropenje umirajočega. Ko bi ga bolje pogledal, bi mu videl blečo, mrtvaško lice visoko dvigajoče se prsi, krčevito stisnjene roke...

V operacijski sobi je bilo hkratu zopet vse tiho, mrtvaško mirno je postalo.

Fran je stopil k Irmii, da bi jo miril, a ona je že spala. Vrnil se je torej v svojo posteljo in izkušal zaspati. Mislil je nase. Do sedaj mu je šla bolezen na bolje, in zdravniki so mu dajali poguma; a kakor hitro je začutil, da ga je počela mučiti misel o smrti, je čutil, da postaja dan za dnevom slabejši, da se mu hujša bolezen bolj in bolj.

„Misel in strah pred smrtjo mori te ljudi!“ je dejal nekdanji profesor mlademu asistentu, in Fran ga je slišal. „Morda bi ozdravili, če ne bi mislili, da se jim ne vrne nikdar več zdravje, da jih ne reši nič več pred smrtjo. Ta oddelek imenujejo oddelek smrti, oddelek izgnanih, izgnanih iz pravega življenja, in to jih muči noč in dan

in jim pije kri. Bojijo se smrti, a ne branijo se je, udajajo se ji brezmočno in tako umirajo v strahu, trepetajoči kakor jagnjeta, obupajoči kakor samomorilci!“

A Fran si je mislil: „Zdravniki lahko tako govore, ker so zdravi! A mi? Smrt nam je napisana na čelu in nihče nas ne reši več.“

Pokril se je z odejo po glavi in izkušal zaspati, a ni mogel. Občutil je veliko slabost, vroče mu je prihajalo in zrak ga je dušil. Izmotal je glavo iz odeje in pogledal plašno po sobi. Mirovič je glasno hropel in se zvijal v postelji. Fran mu je pogledal v obraz, in mrzlo, ledeno mu je bilo v srcu; Mirovičev suhi, koščeni obraz je bil mrtvaško bleđ.

„Umira, ves dan že umira!“ si je mislil Fran. Oddaleč je čul šepet, zdelo se mu je, da pihlja hladen veter preko glave. V snu se mu je bližal visok, lep človek s prestreljenimi sencami; črna kri je curljala iz rane in kapala na tla. Videl je, kako je pritekla Irma, objela človeka s prestreljenimi sencami, kako ga je poljubila. Od druge strani pa je stopala polahko smrt, sklonila se je nad oba in ju poljubila na čela. Videl je, kako so pale roke k telesu, kako je Irma zatrepetala in omahnila na tla. Hotel je zakričati, skočiti, a ni mogel. Zdelo se mu je, da drči nekam navzdol, da šumi in vrši nekaj okoli njega...

„Smrt, glej, smrt, Fran!“ je zavpil doktor in se dvignil na postelji.

Fran se je prebudil, obrnil se je hitro in dvignil glavo.

„Smrt!“ je zastokal nekdo in mrtvaškovotlo je odmevalo po sobi. Fran je pogledal Miroviča, ležal je stegnjen na postelji in drgetal, da je škripala postelja... „Mirovič in nikdar več!“ Stisnil je pest in udaril po tablici na steni. Deska je počila in ropotaje so padali kosci na tla. Omahnil je na posteljo, zvil se je kakor v v klopek, iz ust se mu je vtilo nekaj črnega na belo rjuho; glava je vdarila ob zid, noge so začetale in prsti so se zarili v pernico...

Fran se je skrčil v postelji in se pokril po glavi, ni stopil s postelje, bal se je smrti, ki je stopala po sobi...

Drugo jutro so odnesli Miroviča.

(Konec prihodnjič.)

IZ PRAGE
CERKEV SV. NIKOLAJA
V PRAGI.

MILAN PUGELJ.

VIDA.

III.

Danilo se je počasi, skrivnostno, kakor bi trgale nevidne in previdne roke iz goste in črne tančice temne niti, redčile jo bolj in bolj in jo naposled popolnoma raztkale.

Nebo se je razjasnilo, kakor umito je slonelo nad zemljo, skoraj bliščeče modro se je upogibalo za visoke in daljnje vrhove. Oblaki so se razgubili, samo še kopa lenih meglâ se je plazila po vznožju severnih gor, vzpenjala se počasi navkreber, cepila se je v celo množino sivih in dolgih

jezikov, ki so lizali zasede in prelaze in se v njih izgubljali.

Davno so že ugasnile zvezde. Luna je še stala na nebu, kakor posrebrena, po belih cerkvicah, ki so stale v obližju; po holmih in dolinah je zazvonilo. Kakor bi zazvonili griči sami, kakor bi zazvonile same poljane, tako se je zdelo popotniku, ki se je napravil ob jutranji zori na pot.

Gospa Vida, ki je prebedela v bolnih in težkih slutnjah vso noč, je vstala še pred dnem, razgrnila okna in sedla v naslonjač, ki je stal ob

steni baš nasproti velikega, s črnim okvirjem obdanega zrcala. Od nikoder ni bilo glasu, velika tišina se je širila naokrog; zdelo se je, kakor bi trdno in tiho spala hiša sama. Še polmrak je ležal po sobi in počasi in drugozadruhim se je v njem začrtavalo sobno pohištvo, dobivalo odločnejše in odločnejše oblike in stopalo jasno in znano iz njega. Ob zidu tik okna je slonela zlobno prihuljena volčja glava, natančna, kakor je bila videti v poltemi, je prehajala v konturo, razblinjala se bolj in bolj, izgubila se končno popolnoma; iznad okna ob steni do tal izpuščena zavesa se je kopicila na tistem mestu v gubo, ki je bila spredaj šilasta in zadaj široka in izbuhnjena kakor mehur.

Iz zrcala, ki je stalo nasproti gospe Vide, se je pričel dvigati obraz, truden, blede, skoraj rumen, rdečeobrobljene oči so pogledale v Vido, drobno, drhteče telo se je zganilo.

„Kaj sem jaz to?“ — se je začudila gospa Vida, strmela je v zrcalo in odmajala z glavo in tudi blede ženska v zrcalu je odkimala.

„Ne!“ — je rekla Vida — „to nisem jaz. Moja lica so še mlada, zdrava in rdeča, moje oči niso krvavoobrobljene, moj obraz je svež in cvetoč.“

Gledala je v zrcalo, iz katerega je stopala vedno odločnejše blede ženska z rdečeobrobljenimi očmi.

„Ali kdo je to, ki gleda iz zrcala vame, ki je tako ubog in blede in nesrečen, kakor bi se odpravljaj na zadnjo pot?“

Polplašno, polzmeden so stimele njene oči; v novi grozi ji je drhtelo telo, v velikem nemiru je dvignila roke, odprla ustne in izpregovorila: „Jaz —.“

Zdani se je popolnoma, svetel dan se je razlival po sobi, izginila je tema, samo ena sama rahla senca je ostala, prepregajoča zrcalo, kakor pajčolan, zavijajoča blede žensko z megleno tančico.

„Jaz ne sovražim tujcev,“ — je dejala Vida — „jaz ne mrzim siromakov, ne nesrečnih! Če je pomoč mogoča, mi razloži svojo nesrečo, in če se je zgodilo s teboj tako, kakor z menoj, potem pojdi svojo pot in se ne obotavljaj.“

Tudi blede tujka je premikala ustne, tudi ona je govorila.

„Če se je končalo tvoje življenje, predno je prišla smrt, se ne upiraj in pojdi svojo zadnjo pot. Glej! moje se je končalo in storila bom tako! — Širok je vrt in prostran, dvoje peščenih potov vodi po njem, eden od spodaj navzgor, drugi od leve na desno. Kjer se križata, brizga

kvišku vodomet, razprševa se v drobne kaplje, pada v tolmun, ki se širi pod njim. Ribe plavajo v njem, vodne rože se dvigajo iz njega in zibljejo na njegovi gladini svoje bele cvetove. Ponosen labud se vozi po njem, strmi vanj, z radovednimi očmi išče skrivnosti njegovega globokega dna — — Pojdi in se ne obotavljaj!“

Ženska v zrcalu se je nagnila naprej in tudi Vida se je sklonila istočasno.

„Lepo in ravno je globoko dno, poraščeno z zelenim vodnim mahom, mehko kakor gosposka postelja. Samoten je čas, na blizu, na daleč ni nikogar, lahko je leči vanjo. Komaj labud zafrfota od strahu, komaj zbeži dvoje, troje plašnih rib, valovi pljuskeje ob breg, vodne rože se predramljene zganejo.“

Blede ženska v zrcalu je govorila, Vida je izgovarjala zanjo besedo za besedo.

„V sladko harmonijo se spoji belina života s temnim zelenilom vodnega mahu, nenadoma se ohladi srce, mahoma izgine minulosť in sedanjost in bodočnost. Ničesar ni več, samo belo telo leži v globini, cvetovi vodnih rož se zibljejo nad njim, ponosni labud meri na bregu svoje snežne peruti, rdeče ribe se bližajo od daleč in strmijo z velikimi in začudenimi očmi.“

Blede ženska v zrcalu se je dvignila in tudi Vida je istočasno vstala.

„Predno je prišla smrt, se je končalo življenje! Tih je vrt in širok! Pojdi in se ne obotavljaj!“

Ženska v zrcalu je ponudila roko v slovo, tudi Vida je iztegnila svojo in bilo ji je, kakor bi se doteknila nečesa spolzkega, kakor kača, nečesa mrzlega, kakor led.

Odšla je in pri durih se je okrenila in je pogledala po tujki; tudi blede ženska se je oddaljila do drugih nasprotnih vrat in se ozrla nazaj v zadnji pozdrav.

Še polmrak se je razlival po hodniku in stopnicah; še so bile zaklenjene velike in težke vežne duri. Rezko je zaškripal ključ, naglas so zahreščali močni tečaji.

Vrt se je oživil. Ptiči so že letali po nizkem drevju, se oglašali v vejevju, frfotali, karali bližajočo in se ji umikali. Hladna jutranja sapa je majala velike kelihe cvetočih rož, pošumevala po vejah in stresala z listja debele vodene kaplje. Mokra so bila peščena tla, tuintam je stala sredi peska majhna in čista luža, od vlažnih drevesnih vej in vejic je visela še ponekod v kratki pretrgani črti svetlikajoča se voda.

Gospa Vida je stopala počasi in čudovito prožno. Nalahko se je zazibala naprej in nazaj,

napol dvignjene roke je stezala od sebe, dolge in razpuščene lase je izpodnašala jutranja sapa, po bledelem obrazu se je razlila nenadoma skrivna in neumljiva slast, videti je bilo, kakor bi jo nosili nevidni valovi. Ko je bila že daleč od hiše, se je ozrla kvišku in pričela šepetati nemško pesem z rahlim, skoraj veselim glasom.

„Ich trage, wo ich gehe
stets eine Uhr bei mir;
wie viel es geschlagen habe,
genau seh' ich an ihr.“

Jata ptičev je izletela kričaje iz košatega grma ob poti, listje je zašumelo, množina vodnih kapelj se je usula po tleh.

Vida je zibala roke v taktu in šepetala.

„Doch stände sie einmal stille,
dann wär's um sie gescheh'n,
Kein andrer, als der sie fügte,
bringt die Zerstörte zum Geh'n.“

Bližala se je vodometu, solnce je vstajalo, v tisočbarvnih žarkih so se zasvetili drobni in visoki curki. Beli labud se je že vozil po tolmunu, na sredi je obstal, poravnal z rumenim kljunom svoje snežno in bliščeče perje.

„Dann müßt' ich zum Meister wandern,
der wohnt am Ende wohl weit,
wohl draußen, jenseits der Erde,
wohl dort in der Ewigkeit.“

Gospa Vida je odložila obleko, sezula nočno obuvavo, vrgla lase nazaj po hrbtu, stopila na vzvišeni rob tolmana in se obrnila proti vrtu. Roke je razprostrla na široko, glavo je nagnila nazaj in se izpustila počasi vznak.

„Dann gäb' ich sie ihm zurücke
mit dankbar kindlichem Fleh'n:
Sieh', Herr, ich hab' nichts verdorben,
sie blieb von selber steh'n!“

Glasno je pljusknila voda, brizgnila je na vse strani, preplašeni labud je zakričal, široko razprostrl bela krila in nagloma odletel. Dvoje, troje rdečih rib, ki so plavale v bližini, je šinilo v nasprotno stran naglo, kakor puščice.

„Vida, Vida!“

Prestrašen, hripav moški glas je zaklical od nekod z višine, nekje so zaloputnile duri, izza ovinka so zaškrtali koraki.

„Vida, Vida!“

Ženski glas je zakričal nekje iz bližine, jokav, drhteč, kakor struna.

Naglo se je umirila gladina tolmana. Po-

vodni labud je priplaval po njej, plahe rbe so se zbrale pod njo in gledale z zlatimi in začudenimi očmi belo in lepo žensko truplo, ki je ležalo vznak pod njimi.

EPILOG.

Pred možitvijo, ko je bila Vida nekoč sama doma, se je bil vrnil nenadoma njen brat, ki je bil velik potepuh. Ob polnočnem času je odhajal neopažen in tuj, kakor je prišel, in ob tisti priliki se je čudno razgovoril s sestro.

„Zakaj sem postal potepuh?“ — je vprašal. „Zato, ker se je godilo z menoj na ta in na ta način, ker mi je usoda tointoda dala in ono vzela, zato, ker je zahtevalo življenje takointako! Zakaj se ustrelil samomorilec? Zato ker je najbrž umrl že davno pred svojo smrtjo. Kdor je resen človek, stori tako, in kdor je veseljak, stori kakor jaz. Po svetu živi razstresena posebna vrsta ljudij, katerih notranji ustroj je tak, kakor iz tisoč koscev peresja in kolesja nečuvveno premeteno sestavljeni stroji, ki se ponašajo krasno, dokler so popolni in celi, ki pa odpovedujejo vse svoje lepo delovanje, če se izgubi iz njihove notranjosti samo eno izmed najmanjših peres, če se odkrši samo en zob enega od tisočerihih koles. Nekaj naj se dogodi v življenju, kar je bilo od nekdanj ali kar je postalo tekom časa del notranjega ustroja te po svetu razstresene in težko živeče vrste ljudij, nekaj nasprotnega, kakor bi moralo priti, naj se dogodi, — glej! nenadoma je razrušeno življenje za vselej, smrt prihiti, še predno je telo resnično umrlo. Tvoja mati je bila taka. Ona ni mogla živeti v zavesti, da je njen sin potepuh, ona je umrla. In jaz sem tak in tudi ti si taka. Zato, Vida, se oziraj oprezno po življenju! Zakaj, mogoče se v šopku, ki ti ga poklanja tvoj najljubši čestilec, skriva smrt, smeje se ti v lice, nevidno se plazi v tvojo dušo. In tam ždi tiha in neopažena do svojega časa. Napoči njen dan, rodi se izpoznavanje, uvidiš, da je tvoje življenje končano. Ni hujšega, pomisli, kakor živeti z zavestjo, da je človek mrtev!“

Čudovito se je bil razvnel, v njegov blede in suhi obraz je stopila kri in je začrtala po licih skoraj temne srage; njegov glas se je tresel, v globoko udrtih očeh so mu stale solze.

Tiho, brez slovesa ga je vzela noč.

VELA NIGRINOVA.

PO SLOVANSKEM JUGU.

II. OD MOSTARA DO SARAJEVA.

Od Mostara se vozimo nekaj časa po ozki dolini Neretve. Povsod je videti južno sadje in vinske nasade. Z desne pritiska golo skalovje Veleža z leve pa Huma. Značilno je, da ima skoraj vsak večji kraj v Bosni in Hercegovini svojo goro Hum, kakršnih imen je sploh mnogo po slovanskih deželah. Pri postaji Raška gora dospemo v romantično sotesko Neretve. Soteska se raztega 31 km. do Jablanice. Železnica je izpeljana na visokih podzidih. Spodaj buta ob skale in se peni dosedaj tako nedolžno-mirna Neretva, z desne in leve pa padajo vanjo v slapovih dotoki. Sploh je vsa pokrajina bogata naravnih čudes, kakršnih ne najde turist niti v najlepših alpskih deželah. Pri postaji Han Sjenica neha južna vegetacija in vedno bolj divjeromantična je soteska. Na visokem viaduktu prekoračimo dolinico Glogošnico, odkoder je prekrasen pogled na visoko Prenj planino, izhodišče turistov. Na Prenj planini je v kljub drugi polovici julija bilo še v izobilju snega. Planina je zanimiva zaradi flore, a bogata je tudi divjačine. Po njenih gozdovih še hodi medved, posebno mnogo pa je divjih koz.

Po dolgem železnem mostu prisopiha vlak v Jablanico, ki je pravi raj za turiste in letovališčarje, posebno odkar je zgrajen veliki deželni hotel s senčnim parkom. Vsako poletje prihaja v Jablanico vedno več inozemcev, največ Angležev, Francozov in Dancev. Odtod vozi poseben vož (diligence) vsaki dan skozi veleromantično dolino Ramo v Prozor, Bugojno, Vakuf in Jajce. Ako bi bil v katerem nemškem, slično romantičnem kraju tako udobno urejen hotel, bilo bi v njem prostora le za bogataše prve vrste; v jablaniškem deželnem hotelu pa so cene tako zmerne, kakor v provincijalnih mestih. Treba bo opozoriti predvsem Slovane, Čeha in Ruse, da slovanska Bosna glede naravnih krasot prav nič ne zaostaja za alpskimi deželami.

Dasi leži Jablanica med gorskimi velikani, je vendar podnebje milo. V Spodnji Jablanici še rasejo zadnje smokve, a kraj je bogat drugega sadja. Jablanico pa čaka lepa bodočnost, ker so v bližini razkrili dva bogata bakrena rudnika.

Nekaj pa sem pogrešal v Jablanici: zagnjenih turških žensk, dasi je prebivalstvo po ve-

čini mohamedansko. Jablaniške Turkinje so tako emancipirane, da si ne le ne zakrivajo obličja, temveč nosijo celo — hlače. Baje izvira ta emancipacija še iz časov bogomilov, ki je njih grobov še polna okolica.

Bogomili so bili verska sekta v pravoslavju, ki se sme nekako primerjati z luteranstvom v katoliških pokrajinah. Obe sekta sta se ustanovili v namen, da se očisti prvotna vera raznih izrodov in navlake. V patrijarhatu so zavladali taki izrodki posebno na Bolgarskem za vlade cara Simona. Že leta 752 se je preselilo mnogo manihejcev in gnostikov iz Male Azije. Pozneje (927—968) je naselil car Cimes še pavlikijane iz Azije v plovdivsko okolico. Iz vseh teh sekt sekt je ustanovil pop Bogomil novo sekto, ki se je po njem imenovala bogomilska, a zgodovinarji so jih zamenjavali z manihejci, gnostiki, pavlikani in patareni. Ker so se novi nauki močno naslanjali na paganstvo, ki ga narod še ni pozabil, razširila se je sekta naglo ne le po Bolgariji, temveč tudi po Srbiji. Ko je začel veliki župan Srbije, Stepan Nemanja preganjati pristaše nove vere, so pribežali v Bosno. V Kreševu je banoval slavni Kulin (1168—1204). Ban Kulin in kreševski škof Dan, sta natihoma simpatizirala z bogomili, vsled česar so se naglo razširili po Bosni ter dobili veliko moč. Papež Inocencij III. je banu zaman grozil, zaman je ščuval proti njemu Ogrer ter pošiljal svoje pooblaščenca v Bosno. Ko pa je začel ban Sibislav res preganjati bogomile, so bili že premočni. Razrušili so banovo prestolnico, cvetoče mesto Kreševo s škofijsko cerkvijo vred ter so zavladali po vsej deželi. Leta 1246 je poslal papež frančiškane proti bogomilom. Od takrat se je začelo delovanje tega reda v Bosni in Hercegovini, ki se mu ne more odrekati zaslug za kulturo in slovansko narodnost. Bogomilov pa še več stoletij niso mogli zatreti ne frančiškani ne ogrske vojske. Posebno močni so postali pod banom Tvrdkom, ki jim je bil naklonjen. Še bolj je varoval bogomile, ko se je proglasil leta 1376 za bosanskega kralja. Tudi njegovi nasledniki so bili ali popustljivi, ali pa preslabi, tako da se je sekta širila čimdalje bolj.

Kralj Stepan Ostojić je bil sam bogomil, a se je pozneje izpreobrnil ter je sklical l. 1446

veliko zborovanje v Konjico. Prišli so vsi plemenitaši ter pravoslavni in katoliški duhovni. Sklenilo se je, da bogumili ne smejo več prebivati v Bosni. Mnogo se jih je izpreobrnilo, nad 40.000 pa se jih je izselilo v Hercegovino, kjer jih je „herceg“ Stepan Kozača rad sprejel. Hercegovina se je poprej imenovala „vojvodina sv. Save“ ali Zahumnija (po gori Hum) ter je bila odvisna od Bosne. Leta 1441 pa se je grof sv. Save Stepan Kozača odpovedal bosanski nadvladi ter se podvrget pod varstvo nemškega cesarja Friderika III. (IV), ki mu je dal naslov „hercog“ in „varuh groba sv. Save“. Odtod ime Hercegovina. V deželi so se dolgo ohranili bogumili, posebno po goratih krajih. Pozneje so prestopili večinoma k izlamu ter so zavzemali v deželi odlična mesta. Zadnja bogumilska rodbina (Helež) je izumrla v Hercegovini (v Bobačah pri Konjici) šele par let pred okupacijo Bosne in Hercegovine.

Bogumilska vera je učila, da je imel Bog sina prvorojenca Satanaela, ki se je z množico angeljev spuntal proti očetu ter si je ustvaril svojo zemljo in svoja nebesa. Zapeljal je Evo ter je rodil ž njo Kajna. Premotil je tudi Izraelce, ker je zapeljal Mojzesa. Čez 5500 let je poslal Bog na svet drugega svojega sina, Kristusa, a Satanael ga je z zvijačo in hudobijo ubil. Toda Krist je čez tri dni od mrtvih vstal, premagal Satanaela ter ga pahnil v pekel, kjer je postal pravi satan, poglavar hudobnih duhov. — Bogumili niso imeli zakramentov, priznavali niso križa, niso častili svetnikov, ne Marije ter sploh niso trpeli podob. Cerkev niso smeli zidati, ne starih popravljati. Sami so se imenovali čiste (kathari) ter so se delili v več vrst.

Dandanes ni o bogumilih drugih spominov, kakor veliki nagrobni kamni, ki jih je najti povsod po Bosni in Hercegovini. Ti kamni imajo najčešče obliko mrtvaške krste. Ljudstvo ima še dandanes nekako pieteto pred temi spomeniki ter jih ne razbija. Premakniti jih navadno sploh ni mogoče zaradi ogromne teže. Zato je tudi preiskovanje bogumilskih grobov skoraj nemogoče.

Železnica od Jablanice naprej je izpeljana na desnem bregu Neretve. Tujci, ki so prepotovali najzanimivejše gorske pokrajine v Evropi, trdijo, da se more vožnja iz Mostara v Sarajevo prištevati med pravo panoramo naravnih krasot.

Za postajo Rama se nam odpre za kratek čas pogled v slovečo Ramsko dolino. Dolina se po pravici šteje med najlepše bosanske partije

ter je potovanje po lepi, v složnih serpentinah izpeljani cesti posebno priporočljivo za kolesarje.

Prihodnja večja postaja je mestece Konjica (279 m nad morjem). Zaradi ugodne lege ima Konjica lepo bodočnost. Leto na leto prihaja več tujcev, ki delajo iz Konjice izlete na Prenj planino in Plaso. Posebno za lovce je kraj vabljiv, zakaj v navedenih planinah pade vsako leto pet do deset medvedov, a divjih koz se ceni nad tisoč. Konjica prideluje mnogo dobrega sadja, pa tudi vinoreja je precej znatna. Posebno zanimiv je izlet k štiri ure oddaljenemu gorskemu jezeru Borke v dolini Bjele. Jezero je v gorskem zatišju nad 400 m visoko pod črnogorski gorami ter je bogato postrvi.

Pravljica pripoveduje, da je nekdanj rodovitno dolino izpremenil v jezero sv. Sava, ker so ga prebivalci slabo sprejeli. Le neka revna, a pravična vdova se je po svetnikovem nasvetu rešila s svojim sinom na konju. Tam, kjer je konj obstal ter začel grebsti s kopitom v zemljo, sta se naselila. Od tega konja ima baje sedanje mestece tudi ime (Konjica).

Nagovoril sem starega Turka, ki je lenaril na kupu drv za hišo. Prosil sem ga, naj me pelje k bogumilskim grobovom, ki so nekje v bližini ob Neretvi. Turek se ni maral niti vzdigniti; šele ko sem mu ponudil tri desetice, je šel polagoma z menoj. Bil pa ni len samo na telesu, nego tudi na duhu, na vsa moja vprašanja se mu ni zljubilo drugega odgovarjati, kakor: „Jest, gospodine“, „jok, gospodine“. Šele na mostu čez Neretvo sem dobil daljši odgovor. Na vprašanje: „Ima li unutra riba?“ je odgovoril: „Pa zašto jih ne bilo, jer je voda. U maloj vodi male ribe, u velikoj velike.“ Nazaj grede, ko je imel desetice že v žepu, se mu je jezik razvezal; začel mi je pripovedovati o družinskih razmerah pri mohamedanih. Toda mož je očitno pretiraval, videč, da ima zavednega tujca pred seboj. Pravil mi je, da je v Konjici mnogo Turkov, ki imajo po dve in po tri žene; pri tem je vzdihnil: „A ja nemam ni jedne.“ Vsaka žena skrbi za svojo deco ter ima pravico do helte, t. j. enega tedna, ko je moževa... Vprašal sem ga, ali je res, da Turek takoj spodi ženo, ako jo je videl tujec (kristjan) v obraz. „Jest“, je pritrdil; obenem pa je lokavo pripomnil, da je to le formalnost. S tako ženo pride Turek h kadiju, da ju loči, obenem pa ju iznova poroči. S tem je zadoščeno strogemu koranu.

(Dalje prihodnjič.)

VLADIMIR LEVSTIK:
MLADOLETJE.

III.

sredi meseca prosinca je življenje vseh, tako tudi ljubljanskih študentov razburjeno in nemirno. Brezskrbnost mineva, bežeča pred tečajevim sklepom, ki se pošastno dviga na obzorju; začenja se čas brezkončnega računanja redov, čas pridnosti, ki je neredko zvonjenje po toči, in čas, ko so v premorih najglasnejši tisti, ki hodijo skrivaj za profesorji in moledujejo za redove. To so dnevi, ko mladenič obupuje nad svojim moštvom in nad ponarejenimi vrlinami svoje duše, in ko se napravlja na težko in zaradi svoje težave brezuspešno pot vase.

Šolska soba je bila čemerna, malo prijazna, dokaj svetla in dostojanstveno pusta, kakršne so pač vse šolske sobe. Na glavni steni je viselo razpelo, poleg razpela cesarjeva podoba; in fantje so ju bili že tako navajeni gledati, neprestano, dan za dnevom, kakor da ju sploh ni pred njimi. Rjavi kateder je stal otožno na svoji višini, oguljen, v črni patini svoje starosti, omanjan od neštetihih bitek, ki so se skozi generacije vršile okoli njega. Prašna in sivkasta so se razprostirala tla, črno pobarvane, obdrgnjene in razrezane so se vrstile klopi: kdo bi preštel vse monograme, s katerimi so jih bili okrasili njih bivši in sedanji prebivalci, od prvega do današnjega dne?

Skozi okno se je odpiral razgled na dolgočasen vrt. Tam je sijalo solnce medlo in mrko, odbijalo se je na umazanih barvah zidov, borilo se je z meglo, ki se kar ni hotela dvigniti od mesta. V snegu se je sklanjalo drevje; bil je tem težji in s tem hujšim mrazom je bil prišel, čim se je videlo, da bo prejkone poslednji v tej zimi.

Odmor je bil ravno ob desetih. Prejšnjo uro je bila matematika: nalogo so pisali. In zato je vladal velik nemir: primerjanje, ugibanje, poizvedovanje pri sosedih, zahvala za pomoč in bridka, celo hrupna očitavanja za prelomljene obljube. —

„Daj, Juste“, je prihitel Sinjur h Kržanu, „pokaži, kaj si ti dobil pri svojih računih! Dva bosta morda veljala?“

„Na!“ Kržan je brezbrizno porinil predenj listek z rezultati. „Če sem delal prav!“ Sam pri

sebi seveda ni dvomil o tem: kdaj je bilo še pri njem drugače nego vse tako, da ni moglo biti boljšega?

Petero radovednih glav se je sklonilo nad računi.

„Kako to?“ je vzkliknil čokati Ramor, ki nikoli ni znal ničesar. „Jaz imam vse štiri drugačne!“

„Jaz tudi!“ se je zavzel Sinjur.

„Koliko imaš, Kržan? — Ah, beži! Ali si pozabil pravilo, da dobiš tu pozitiven rezultat? In ostalo? Nobenega nimaš prav!“ je rekel Sviatoslav Škrli preko klopi.

Nastala je pozornost. Vse oči so se uprle v Kržana. In kar nekakšna potrlost je prišla med mlade ljudi. Če Kržan ne ve, kaj je zapisal, dobro ali slabo, kako naj se ravnajo ostali, kako naj spoznajo pri čem, da so?

„Ni mogoče!“ je vzrojil Just, in rdečica mu je šinila v obraz. „Ali je moja krivda, če ne znate svojega dela, telebani? Poglejte, učite se, imejte knjigo zato, da jo vsaj enkrat na teden odprete. Ni čudo, da ste računali drugače, vi, ki še logaritmov ne znate iskati“, je dodal z zaničevanjem.

„Kajpada!“ se je postavil Simon Kokalj, rdečelas dolgin, neprijeten človek in vrhu tega Kržanov tekmeč za prvenstvo v razredu. „Ti sam si jih pozabil, logaritme in vse ostalo: poglej!“

In med živahnimi kretnjami, spremljanimi od škodoželjnih nasmehov, mu je pričel razvijati račune, vse po vrsti, s ponosno in samozavestno naglico.

„Kaj praviš? A?“ je dodal, kadarkoli je povedal kaj važnega in pomembnega. Nazadnje je vtaknil roke v žep in je z zaničljivim molčanjem obstal pred Kržanom.

Just je trepetal od razburjenosti; čutil je vse poglede, ki so se v tem trenutku upirali vanj in vse misli, ki so jih nosili pogledi.

„Prav imaš, tako je! Niti enega nisem pogodil“, je rekel naposled z ubitim glasom; sedel je in je pritisnil obedve pesti na lici.

„Prav zares, da nisi“, je rekel Kokalj zmagoslavno in se je obrnil, da odide. Med potjo se mu je pa zasmilil poraženi tekmeč; prišel je nazaj: „Nikari si jemati k srcu! Boš, hudiča! Kaj

pa je tebi ena kljuka ali dve?" je dejal, da ga potolaži.

Just je čutil, kaj hoče, in dobro mu je dejalo.

„Hvala!“ je rekel, pa ničesar več. Takrat so prišli k njemu Škrli, Štupek, Sinjur in Brbič.

„Takole je torej s teboj!“ je povzel prvi s silnim glasom, „takole, hm, takole... Ne zato, ker si polomil nalogo; zato te ne karam. Kaj še! Celó ugaja mi to: Variatio delectat, so rekli Latinci, in tudi ti, dragi moj, se boš moral prej ali slej seznaniti s prijetnostjo te resnice. Ampak, to mi ni povšeči, da si zdaj pobit, in da si sploh že dalja časa ves kilav... Tak hodiš okrog, tak sediš v svoji klopi, kakor kuže, s sifonom krščeno! Kaj pomeni izpremema? Govori, če te vprašam! E?“

Just je molčal; grizel se je v ustnice, ščipalo ga je v nosu, kalile so se mu oči.

„Vse to ljubezen st'ri“, se je oglasil Brbič. „Zavil je na pot v pogubljenje; zgodilo se je, kot pravi modri Jezus Sirah: Ženska lepota kakor ogenj vnema v človeku poželenje.“

„Hahaha!“ Sinjurjev smeh je bil neznosen, kakor redkočigav. „Da, da, ti doktor svetega pisma, prav si rekel, Škrliček moj! — Kržan zdaj ljubi, tako ljubi, kakor muha. Brenči naš Kržanček, brenči: brrr!“

„Quo navigas, nauta?“ je vzkliknil s patet-sko gesto tisti Štupek, ki je bil takrat v kavarni najbolj pijan.

„Tiho, fantje!“ Just je mahoma planil pokoncu. Ves blede bil, ustnice so drgetale, zobe je kazal, kakor jezen pes, in glas mu je bil hripav od besa. „Tiho, vam pravim, za vseh tristo — če ne...“

„Ej no, kdo ti je pa hotel kaj hudega?“ je zagodel Štupek užaljen.

„Pa res!“

„Kakor, da smo ga z iglo v stegno!“

„Jeznoritost!“ so dodali po vrsti Brbič, Škrli in Sinjur.

Tisti hip je zapel zvonec, mir je nastal po razredu, vsi so se razšli na svoje prostore.

Z vojaško hojo, s povzdignjenim licem in z velikim dostojanstvom na okroglem, bradatemu obrazu je vstopil profesor grščine. Ni še bil star in ženske so ga pač rajše gledale kakor njegovi učenci; zakaj silnih udov je bil in je moral uga-jati očesu poželenja. Toda on je bil — kolikor se je znalo med ljudmi — velik asket pred Gospodom; trezno je živel, med Horacijem, med Platonom in med športom so mu potekale ure življenja. Študentje ga niso bogve kako marali,

dasi jim ni delal krivice; no, za nekaj so ga naposled res cenili; slovel je, da zna poditi v klop s čudovitim taktom in z brezprimerno elegantnostjo.

Dr. Potokar je z grmečim korakom pristopil h katedru. Zapisal je v razrednico, porožljaj je s ključi in je vstal. Pred tablo je prekrizal roke, pa je govoril s skrbjo in z marljivo knjižno izreko dolgo in vse naklonjenosti polno filipiko proti lenobi.

„Le v vašo lastno korist! Kržan, berite dalje!“ so bile njegove poslednje besede.

Just je sedel ves zamišljen. Sam sebi je bil uganka, sam sebi sovražnik, odkar je videl, da je nekaj čudnega v njem in ga je povsem izpremenilo, najsi hoče ali noče, najsi dela ali ne. Koliko si je prizadejal za današnjo nalogo! Veliko voljo je bil zbudil v svoji duši: „To pot vsaj hočem biti to, kar sem bil poprej!“ In zdaj...

Poziv profesorja ga je našel v največji raztresenosti: kakor pod udarcem biča, prav tako je planil kvišku; obstal je kakor sveča, zazrl se je v profesorjev obraz, z rokami na odprti knjigi, in ni odgovoril.

„Kaj pomeni to? Ali mi veste ponoviti vprašanje?“

Just je gledal in molčal. Besede so prihajale do njegovih ušes kot polrazločno šumenje čudnih mističnih valov; zmisla in pomena ni slutil niti čutil. Tesnoba, rastoča od hipa do hipa, mu je polnila prsi, velikemu strahu podobna.

„Kaj?!“ Glas doktorja Potokarja je bil manj strog nego navadno. Rad je imel Kržana in sam pri sebi je često premišljeval, kaj se godi s fantom, da ga kar ni več spoznati. „Kaj delate, človek božji, kaj počenjate? Ali mislite na to, da si lahko nakopljete usodepolno nesrečo? —“

Just je nervozno skomiznil z rameni. Pravzaprav je hotel nekaj drugega, samo svojega čustva se je hotel otresti. A profesor je napačno razumel njegovo kretnjo.

„Sedite!“ je dejal z zloveščo mirnostjo in zlo se je zasvetilo v njegovih očeh. Zapisal je nekaj v katalog, pa je sedel nazaj h katedru. „Kokalj, vi pač veste, kje smo nehali?“

Tudi, ko bi bil Just Kržan še v drugič zaslíhal svoje ime, da je poklican, ne bi bil vedel odgovoriti. Mračne misli so ga objele, trpka zavest, da hodi daleč od ceste k dobremu, da vidi in čuti zlo, ki brede vanj, in da se ga vendar ne more ogniti.

„In čemu vse to?“ se je vpraševal brez prenehanja. „Zaradi nje pač, ker jo ljubim; od

samega hrepenenja po nji. Kakšen cilj ima to hrepenenje? Kam vodi? — No, pač tja, kjer se najde običajno pristanišče vseh čolnov človeških življenj, kadar jih zagradi tok ljubezni: tja, kjer so poljubi, objemi, pogovori o zakonu in nebeški čari, srebani iz živalske posode, tiho in skrito, da oko ne vidi, da ne slišijo ušesa... Ali ni vse to zelo glupo in navadno? Glej meščane na cestah... debele, počasne, lene in poštene, z dušami, garjevimi od stoterih bedastih sreč; vsi oni so užili nekaj takega, in še uživajo, če gre vse po pravem. Njih istototako debele, počasne, lene in včasih tudi poštene žene z dušami, garjevimi od stotero nizkih sreč, nosijo s seboj skrivnosti, ki bi bile zanimive, da jih povedo..“

Skoraj, da mu je bilo prijetno, premišljati take reči. Bile so zdravilo, ki je pomoglo vsaj za hip. Za hipec vsaj, in potem je bilo vse pri starem. Potem je spet izbruhnil tisti slepi, bolj od vseh ognjev žgoči žar, za katerega je bil mladenič našel ime: ljubezen.

In danes se ga je polotilo silno čustvo, mogočna, nepremagljiva slutnja, da najde mir, kakor hitro stori vse, kar mu preostaja storiti, kakor hitro pripelje svojo mlado, iz dalje plamenčo strast na dostojno in solidno pot poštenega filistejskega razmerja. Saj ona — ona mu je pač dobra; vse, kar dela, vse kar reče, priča o tem.

IV.

Zvečer je bilo, in Just je sedel sam v svoji sobi; ravnokar se je bil vrnil od instrukcije. Škrlja, ki je prebival ž njim, ni bilo doma; kdovekod se je potikal, kdovekdaj se je namerjal vrniti. Polmrak je zavijal v svoje koprene vse kote in vse siromašno pohištvo; bel, čipkast in vsepovsodi zakrpan zastor je visel čez okno in je razbijal svetlobo žarnic, kolikor se je dvigalo te medle, bolne svetlobe do višine tretjega nadstropja.

Just Kržan je vstal; nenadoma ga je postalo strah samote in mraka. Stopil je k omari, da vzame tisto borno, majhno in vegasto svetilko, ki tako slabo drži petrolej, da je vedno vse mokro po mizi.

Njegov korak je mrtvo zadonel po tleh; bila so iz opeke. Prasnila je šibica, zasvetilo se je, modro najpoprej in potem rumeno in rdeče; vnel se je stenj in bedna izbica je stala v svetlobi.

Just je zopet sedel k svojim knjigam; ležale so v neredu po mizi. Nekaj čudnega je zrlo iz njih, nekaj hudobnega in nasilnega, kakor oči upnika, ki te more uničiti, ako mu ne poplačaš dolgov. Porinil jih je vstran in je naslonil glavo v obedve dlani.

Spominjal se je, da mu je prej, med poukom, šinila po glavi važna, velika misel, kakor nasvet od kdovekod, misel, kako raztrgati to čarobno pajčevino, ki ga je objela in nad katero stoluje Gretka s svojimi sladkimi očmi. Toda bilo mu je, kakor da je pozabil to misel; in dolgo časa se je moral truditi in iskati po svoji duši, da si je priznal: „Ničesar nisem pozabil! Dobro se spominjam, kaj sem hotel storiti, samo strah me je. Blagor mi, če se posreči, gorje mi, če se ne!“

Zunaj je ropotala stara, grbasta in pobožna gospodinja Jera. In kar tako je prišlo Justu na um, da bi jo vprašal za svet. Stopil je v kuhinjo:

„Kako je z vami, Jera? Luč imate, ejtete! Hvaljen bodi dober večer!“

„Bog ga daj vam in meni. Ali vam mora biti dolgčas, da hodite gledat mojo luč! Kaj nimate druge skrbi?“ se je razjezila bogoljubna Jera in strup se ji je zasvetlikal v drobnih sivih očeh.

„Imam jaz druge skrbi, ljubezniva Jera, jih že imam in čez vrh glave so mi segle. In tudi vaše lučke nisem prišel gledat, Jera, niti vas samih, Jerica moja prelepa. Ampak za svet bi vas vprašal, vas, ki ste modri in izkušeni in veste bolje od mene, kaj je dobro v življenju.“

Govoril je, ne da bi mnogo mislil; in ko je poslušal lastne besede, se je čudil hudomušnosti, ki je zvenela v njih.

Gospodinja se je zavzela; obstala je pred njim, grba se je napela in usta in oči so ji zazijale.

„Kakšen svet? Po kaj ste prišli? Kaj hočete vedeti? Ali me imate za norca?“

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Gregorčič Simon: Poezije. Odbor družbe sv. Mohorja naznanja, da izda prihodnje leto izbrane poezije S. Gregorčiča. Uredi jih A. Medved, ilustruje pa Ant. Koželj. Knjigo dobe vsi člani. — Naše mnenje pa je, da izdaj Družba sv. Mohorja zbrana dela Gregorčičeva ter naj se ne izpusti nobena njegova pesem! Ponatisneta naj se doslovno I. in II. zvezek ter se naj privzamejo še vse druge, doslej nezbrane, po „Lj. Zvonu“, „Slovanu“ in drugod raztresene Gregorčičeve pesni! Kdor ne razume vseh Gregorčičevih pesni, ne razume nobene. Pohujšljiva pa ni niti ena! A. Medved pridaj knjigi pesnikov življenjepisa in k nekaterim poezijam potrebni komentar. Če pa Družba tega ne stori, izdaj zbrana dela Gregorčičeva (izpustivši „Predsmrtnice“) v ceneni ljudski izdaji ljubljanska „Narodna knjigarna“, ki je bila baš v take svrhe ustanovljena! Gregorčičeve pesni izbirati pa se pravi pritrjevati dr. Mahničju in žaliti pesnika še v grobu!

Medved Anton: Za pravdo in srce. (Konec). Tak vtisk smo dobili, ko smo analizirali knjigo. Toda marsikaj, kar se lepo bere, se ne vidi na odru tako lepo. Največja tragika je oddaljena na sceni od komike en sam korak. — In tako je vplivala pri premijeri mučno ta in ona scena te Medvedove drame; črtati bi bilo treba marsikaj in ne štediti modrega svinčnika. Na primer konec petega dejanja je vplival direktno mučno. Grajan, ki ga podijo krog lastne hiše, pride sam koncem II. dejanja v gozd. — Seveda pride, — a kako je došel do tja? To so nemotivirani efekti.

Marsikaka oseba pride in gre, ne da bi vedeli, zakaj mora iti, oziroma priti. Tehnična potreba ni logičen ukaz. Vrhu tega bi se dala marsikaka scena bolje prirrediti za oder.

Jezik je sam na sebi krasen. — A za uprizoritev mora jezik teči, če ne igralci niso prosti spon in jezik jim stavlja ovire. V sedanjih naturalističnih časih ne govore ljudje aforizmov v verzih, Katarina pa govori z Erazmom večkrat najbolj globoke misli. In kmetje niso filozofi!

Res je, da je vera v zaklad med priprostim ljudstvom še dandanes razširjena; da je bila pred stoletji še bolj, je umevno. — A modern umetnik naj ne deluje v odločilnih hipih s takimi sredstvi. Ta zaklad se nam zdi neka „poltiskača“. S takimi sredstvi sta pač delala Kotzebue in Iffland, mi pa ne smemo več. Ne oporekam pa zakladu samemu neverjetnosti, ampak načinu, kako se na odru ravna z njim.

Sploh se pozna Medvedu, da mu manjka gledališke rutine, brez katere se teatralno težko doseže uspeh.

Vsekakor pa bo skrajšana igra posebno ljudskim odrom dobrodošla, — v slovstvu bo imela zbog svojega izklesanega jezika in trdo orisanih značajev lepo mesto.

Adolf Robida.

Barlé Janko: Popis župa u Donjoj Slavoniji od g. 1660. U Zagrebu 1907. Vjesnik kr. zemaljskega arkiva. Str. 14.

Abram Josip: Kobzar. Izbrane pesmi Tarasa Ševčenka z zgodovinskim pregledom Ukrajine in pesnikovim življenjepiso. S sliko Ševčenka. V. zvezek Lepslovnice knjiznice, ki jo izdaja in tiska Katoliška tiskarna v Ljubljani. Str. 288. Cena broš. K 2-40, vezano K 3-60.

Marx Karl in Engels Friderik: Komunistični manifest. Preložil M. J.—č. IV. zvezek knjižnice časopisa „Naprej!“ Idrija 1908. Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju. Str. 32. Cena 40 h.

Vajanski Svetozar Hurban: Suha grana. Roman. Prevel J. Vučerič. U Novom Sadu. 1907. Izdanje Matice Srpske. Str. 349. K 2.

Müller Arnošt: Konec samostalnosti polské a pokusy o její obnoveni,“ (Matice lidu ročníku XI. svazek 5. a 6. V Praze 1907, nakladem Fr. Šimačkovim, str. 320 za 1 K 50 v. Pisatelj omenja povsem opravičeno v uvodu, da bo imel veliki preobrat, ki je nastal na Ruskem po rusko-japonski vojni, med drugimi tudi to posledico, da stopi del poljskega naroda, ki je podložen ruski državi, po več nego štiri-desetletnem miru vnovič na politično poprišče. Pričetek tega političnega nastopa je že viden in mogoče je, da dospe do vsestransko zanimive sile. Zato pa je prilično, spoznati stari temelj poljske politike, temeljito razumeti sedanost je pač mogoče le tedaj, ako poznamo vsestransko njeno minulosť. Po kratko načrtanem uvodu v splošno zgodovino kraljevine Poljske, vvaja pisatelj čitatelja k razlogom, ki so po smrti Avgusta III. (1763. l.) zakrivili prvo nesrečno delitev Poljske države. Opisuje boje in dela velike „Semiramide severa“ Katarine II., vsled katerih je ostal le neznamen del mogočne poljske države pri osrednji Visli; popisuje akcijo Napoleona, katere posledica je bilo od Rusije odvisno kraljestvo poljsko; spominja se vseh krutih bojev in izbruhov, katerih smoter je bila obnova samostalnosti, ki pa so se končale še s težjimi porazi ter s popolnim porušenjem obstoječih razmer. Dalje opisuje vse krvave bitke in vstaje, katerih zaključek so bila obglavljenja, izgnanja v prognanstvo, zaplenbe, policijska grozovlada ter končno splošno porušenje uradov in šol. Čitatelj gleda s sožaljem pestre slike krutega boja ter fanatske navdušenosti in jeklenovztrajne upornosti. Pravzaprav je ta zgodovina roman, ki ga pripoveduje mirno nepristranski politik. Tu čitamo o grozah celega stoletja, ki se je tragično zaključilo z nesrečno vstajo l. 1863 ter 1864. Zatorej opozarjamo čitatelje, ki znajo češki jezik, na to zelo zanimivo ter stvarno poučno knjigo in pa na njega memento, ki more služiti tudi na Slovenskem v marsikaterem oziru v svarilo.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Borštnik Ignacij, najodličnejši, ker najsamoraslejši naš igralec, resnično modern umetnik, je praznoval 10. dec. 1907 petindvajsetletnico svojega umetniškega delovanja na ljubljanski in zagrebški pozornici. Slovenci in Hrvatje so jubilarja slavili uprav viharno.

Borštnikova Zofija, slovenska heroina, je praznovala 10. decembra 1907 petindvajsetletnico svojega umetniškega delovanja v Ljubljani, Zagrebu in v Sofiji. Ljubljansko občinstvo je dalo jubilanški mnogo dokazov živih simpatij. Gospa Borštnikova stoji v prvi vrsti med mnogimi jugoslovanskimi igralci, zato njena kariera še ni zaključena.

Nigrinova Vela, rodom ljubljanka, je slavila v Belemgradu petindvajsetletnico svojega umetniškega delovanja kot ljubimka in heroina kr. srbskega pozorišča. Gdč. Nigrinova, zvesta hči naroda, je ena izmed najodličnejših in naj-

uglednejših jugoslovanskih umetnic, ki se je proslavila tudi že v Pragi in Ljubljani. Njen repertoar je uprav ogromen, njena umetnost objema vse igralske stroke.

Foerster Anton, naš najodličnejši mojster glasbe, slavni in najplodovitejši naš skladatelj nebroja klasičnih cerkvenih in večno dragocenih posvetnih skladb, krasnih moških in nesmrtnih mešanih zborov, solovskih kompozicij,

FOERSTER ANTON.

klavirskih in velikih orkestralnih del, glasbeni pisatelj in učitelj, je praznoval 20. decembra l. l. svojo 70 letnico. Ljubljanski pevci in dnevni časopisi so mu pač izkazali pri tej priliki svojo zahvalnost, niso pa storili tega poklicani oblastveni faktorji. Le enega Foersterja imamo! Njegova glasbena umetnost je vrhunec naše glasbene umetnosti. Da se ta višek naše glasbene kulture ni primerno proslavil v častiljivi osebi jubilarja, proti temu vlagamo najgorčenejši protest. Da, da, umetnost je v Slovincih vzlic vsemu snobizmu in banavzovstvu še vedno sirotna Pepelka.

Parma Viktor: Nečak. Opereta v 3 dejanjih. Besedilo spisal Frid. Hirsch. Preko zagrebškega odra je prišlo tudi k nam najnovejšo lepo operetno delo Parmino ter že lo vsled razkošnega bogastva melodij veliko priznanje. Parma izkuša očitno dvigniti nivo moderne operete ter je zato vpletel — zlasti v finalih — pravcete operne oddelke; tudi fino orkestrirane predigre dajejo „Nečaku“ višjo glasbeno vrednost.

Koncert pevske zveze moravskih učiteljev dne 29. decembra 1907 v dvorani „Uniona“ je bil najvišji, najpopolnejši koncertni užitek. Češki pevci mojstri so pokazali, da Slovenci še daleko nismo na vrhuncu koncertnega petja, dasi smo si to domišljali. Zaradi nedostajanja prostora prinesemo poročilo prihodnjič.

Spominski večer Simona Gregorčiča je priredila naša „Glasbena Matica“ dne 19. t. m. v „Narodnem domu“. Koncert, večinoma z novimi izvirnimi točkami po Gregorčičevem besedilu, je uspel sijajno ter je bil izredno zanimiv. Palmu večera sta odnesla glasbenika svečenika: Aljaž in Sattner. Več prihodnjič.

UMETNOST.

Magolič Srečko: Jubilejni most čez Ljubljano. Zopet je razstavil naš vrli krajinar novo krasno sliko. Snov je vzel kar iz srede Ljubljane, ki ima še toliko slikovitih točk, ki jih pa naši slikarji ne vidijo. Novi jubilejni most čez Ljubljano je naslikal, a kako bistroumno je znal ta navidezno prozaični sujet izrabiti za umetniško sliko! Posnel je prizor ob prvem mraku in ob pravkar dovršenem zatonu solnca. Na mostu so že prižgali svetilke, a v ozadju še gori nebo v krasni zlati večerni zarji. Na levi se zavija Grad v temne sence, a kupole cerkvâ in strehe najvišjih hiš na desni in levi se zdijo še motno pozlačene od zadnjih solnčnih žarkov. Spodaj pod mostom pa se svetlikajo valovi šumljajoče Ljubljanice. Tako je razsvetljava jako komplicirana, a slikar jo je posnel povsem realisto ter je kontraste spretno združil v najlepšo harmonijo. V sivomodro meglo se zagrinja most, ki je risan dovršeno in brez vsiljivih detajlov. Najlepše na sliki je izborna pogojena perspektiva ozadja, izvrstno izraženi večernoozarjeni daljnji nebes v živornenih tonih. Slika je izvršena v pointilski (točkarski) tehniki, torej povsem moderno, a vendarle jasno in ostro. Naj bi se ohranila ta krasna slika javnosti! Škoda bi je bilo, da bi izginila v privatno last, kjer bi ne mogla toliko pripovedovati, kako lepa je naša Ljubljana s svojo okolico, ako se jo zna gledati s pravih točk in ob pravi luči. Spričo Magoličevih slik pa si želimo vedno vreleje, da bi dobili še ljubljanskega Alta ali vsaj Panuško! Z.

NAŠE SLIKE.

Franjo Strle: Noč na cerkniškem jezeru. (Umet. pril.) Poetska ubranost v mesečini na slovitem jezeru. Slika menda najmlajšega slovenskega slikarja, ki pa obeta mnogo. — **Zofija Boršnikova.** (Najnovejša fotografija). — **C. M. Crnčič: Morje.** Po burji. Najnovejši slikarjev umotvor. — **Iz Prage: Cerkev sv. Nikolaja.** Biser arhitektonske umetnosti. — **Vela Nigrinova** (v raznih ulogah). — **Prof. A. Foerster.** (Fot.) — **Dr. Ivo Šorli** je danes eden izmed najpriljubljenejših novelistov v Slovincih. Izdal je že troje samostojnih knjig: „Človek in pol“ (roman), „Pot za razpotjem“ (novela) in „Novele in črtice“ ter piše v „Slovana“ in „Lj. Zvon“. Začel je s podlistki v „Slov. Narodu“, l. 1899 je pisal pesni (Feodor Sokol) [za „Lj. Zvon“. Rojen je bil l. 1877 (19. aprila) v Podmeltu pod Tolminom. Gimnazijo je dovršil v Gorici l. 1898. Za leposlovje ga je pridobil pok. prof. Andrej Kragelj, ki je Šorliju po maturi preskrbel službo družabnika pri bivšem ministru, zdaj pok. baronu Pino v Velikovcu, velikemu prijatelju Slovencev. Visoko izobraženi mož je bil slep, in Šorli mu je dve leti čital beletristna in znanstvena, posebno francoska in italijanska, a čisto tudi slovenska dela. Baron je bil naročen na malone vse slovenske časopise. Šorli je dovršil svoje pravoslavne študije v Gradcu, se hotel posvetiti politični karijeri v Trstu, a je svoj namen opustil ter je od 30. novem. 1903 notarski kandidat v Gorici, kjer se je oženil s slovensko učiteljico Gasperinovo. — **Adolf Robida** je najmlajši slovenski dramatik, ki je dosegel s svojo prvo dramo „V somraku“ jako časten uspeh na sloven. odru. Robida piše lirске pesni, črtice, kritike in dramske spise. Piše v „Slovana“, „Lj. Zvon“ in „Dom in Svet“. Rojen je bil 14. jun. 1885 v Ljubljani, kjer je dovršil gimnazijo. Na Dunaju je študiral germanistiko in slavistiko ter je zdaj absolviran filozof.